

Ljubljanski

ZVON.

LETO
IV.

ZVEZEK
6.

1884.

Vsebina 6. zvezka:

	Str.
1. J. Stritar: Spomladi le nikár! Pesen	321
2. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest (Dalje)	322
3. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 20 Zagovorniki	331
4. S. Rutar: Akvileja III.	336
5. J. K.: Ládija. Pesen	343
6. J. K.: O mraku. Pesen	343
7. J. Cimperman: Oséhlo cvetje. Soneti	344
8. A. Fekonja: Josipina Turnogradska, slovenska pisateljica	345
9. J. Trdina: Vinska modrost (1—7)	353
10. J. Kersnik: Gospod Janez. Novela	357
11. K. Štrekelj: Novejši pisatelji ruski. II. Ivan Sergéjevič Turgénev. (Dalje)	361
12. J. Ž.: Litanije Napoleonove	368
13. Danilo: Nekoliko o slovenski dramatiki	370
14. Slovenski glasnik	374

Vabilo na naročbo.

Opozarjamo vse gg. četrletne in poluletne naročnike, da jim z denašnjo številko poteka njih naročnina. Prosimo jih, da v pravem času, t. j. konči do 30. junija blagovoljno ponové svojo naročbo, ako žele naš list še na dalje v redu prejemati.

„Ljubljanski Zvon“ bode tudi v prihodnje hodil svoj umerjeni pot ter po vsej moči svoji pospeševal vsestranski razvoj leposlovne književnosti slovenske.

V ta namen ima uredništvo pripravljenih mnogo novih rokopisov, kateri pridejo na vrsto v II. semestru.

In kakor nas trudoljubivo podpirajo odlični pisatelji slovenski, tako se nadejamo, da nam í gg. naročniki ostanejo verni podporniki.

Cena listu je naznanjena na zadnji strani.

Do celega pošla nam je 3. št. t. l. Kdor nam jo more vrniti, radi mu plačamo zanjo po 60 kr.

Upravništvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljanski

NOVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelj:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO IV.

V LJUBLJANI, 1. JUNIJA 1884.

ŠTEV. 6.

Spomladi le_nikár!

Dan se bliža, skóraj mi napoči,
Vsaki živi stvari dan strašán;
Dan, ki dušo od telesa loči,
Pridi, klanjam se nebeški moči,
Meni ni strašán poslednji dan!

To okó, ki v njem nebó brezmejno
Ogledava se in drobna stvar;
Ki sedaj takó svetlobe žejno
Pije luč nebeško blagodejno, —
Skóraj zadnji mu ugasne žar.

Srce to, ki up in strah in želje
Noč in dan mirú mu ne dadé;
Žalost mine, mine mu veselje,
Ko ga umiri z nebá povelje,
Vekomaj bo mirno to sréc.

Bodi! Kakor okno čem zapreti
To okó, da bo mi noč okrog;
Saj zadosti videl sem na sveti,
Ko človeka videl sem trpeti:
Zemskih sem nagledal se nadlóg.

Bodi! Srce to naj že miruje,
Kakor dete trudno naj zaspí;
Bolečine svoje, in kar huje,
Bolečine je nosilo tuje, —
Čas, da težko breme odloží.

Bodi! Temno zagrinjalo padí
Ter zakrij mi solnca zlati žar;
Kadar te je volja, me presádi,
Stvarnik, v drugi svet, le ne spomladi,
Le spomladi, prosim te, nikár!

Ko vse tiho v logu in dobravi,
Redek grm in gólo je drevó;
Ko marjetice mrjó po travi,
V južni kraj leteli so žrjavi,
Duh tedaj zapústi mi teló.

Ne sedaj, ko s cvetjem svet odeva,
Radost trosi, koder gré, pomlád;
Srca solnce in zemljó ogreva,
V gozdu zelenečem kos prepeva,
Ljubi, snubi vrabec in strnád.

Ko življenje iz življenja klije,
Vse veselo giblje se povsod;
Ko lepoto, ki po svetu sije,
Kakor méd metulj okó mi pije,
O kakó bi mogel zdaj od tod!

Saj ne branim se; ko dan napoči,
Zapovej, življenja gospodár,
Da se duh mi od telesa loči,
Klanjam volji tvoji se in moči, —
Le spomladi, stvarnik moj, nikár!

Jos. Stritar.

Mrtva srca.

Povest.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Trinajsto poglavje.

Višel povsod si, kak iščejo d'narje,
Kak se le vklanljajo zlat'mu bogu.
Preširen.

VRakovci ob vodi se je imela deliti sveta birma. Vas z raztrganimi strehami in umazanim zidovjem je bila olepšana tisti dan kakor nevesta pred poroko ter se šopirila v zelenji in cvetji. Povsod se dvigajo mlaji proti nebu in vihrajo pisani trakovi! Pred cerkvijo pa stoji velikansk slavolok z znanimi prekipečimi napisi; okrog tega slavoloka je razstavljal in urejal vaški učitelj svojo mladino ter jej v glavo ubijal, kako se jej je vésti o škofovem dohodu.

Za vasjo v bregu je plapolal ogenj; strelci so nabijali topiče in v žarjavici belili palilno železje. Sedaj in sedaj buti strel, da se pretese hrib in dol. Vmes se oglašajo zvonovi visoko v domačem stolpu, kakor tudi v podružnih stolpičih po hribovji na okrog.

Prihitelo je ljudstva, da se napravlja gneča po vasi. S cvetjem olepšani otroci tirajo se tja in sem ter s svetlimi pogledi pričakujejo sreče denašnjega dné. Prodajalci, (po vedenji in mišljenji sorodni tisti druhali, katero je nekđaj Jezus iztiral iz svetišča), kriče pred božjim hramom ter hvalijo na vse pretege sladko svoje blago. Tu in tam se prepirata dva zavoljo prostora in napravljata hrup, kakor ga sodni dan ne bode čuti! Mestni gospodje se prikazujejo v množici in s kmet-skimi dekleti počenjajo neslane svoje šale. Mestne gospodične pa kupujejo znane verze in na uhó si pripovedujejo, kar so čitale na belih listkih! —

Knez je moral dospeti vsak trenutek v vas. Pred župnijo so ga hoteli pozdraviti najprej. V ta namen se je zbralo pred visokim vhodom obilo duhovščine in druge gospóde. Še celó Ernest Malec z Nižave je prišel ter se sladkal duhovnim prijateljem. Domači župnik, gospod Andrej Blagor, hodil je nemirno od jednega do družega. Skrbelo ga je in v strahu je živel.

„Kake volje bo danes? Bog vé, kake volje bo danes?“ povpraševal je boječe.

„Ko sem bil zadnjič pri njem, ni se mi videl visok,“ odgovori mu župnik Reber, ter lahkodušno dostavi: „No, ali midva sva součenca!“ Služboval je pri osamljeni cerkvi v pogorji, toda v veliko svojo zaslugo si je štel, da je bil součenec knezu in škofu.

„Leskovškega je menda dobro pretipal,“ oglasi se dekan Muhar iz Rovt, „ali ta nima nikdar svojih računov v redu! Tudi cerkvene posode, še celó krstni kamen in sveto olje ni bilo v spodobnem redu! Knez je bil menda silno razdražen!“

„Moj Bog, kake volje bo danes! Moj Bog!“ ihtí Blagor.

V tistem hipu priropoče po vaškem trgu star in težak voz ter obstoji pred družbo. V veliko njeno radost stopi z voza stari graščák iz Soteske, grof Anton Babo. Z njim pa je prišla tudi prekrasna hči, grofica Lina. Grof Anton je bil zastopnik starega plemenitaškega plemena, aristokrat, kakor jih ima malo, zelo malo zemlja slovenska. Da je bil veren služabnik cerkve, umé se samó ob sebi.

Z ošabnim pogledom premeri pričujoče, podá roko dekanu Muharju in se hladno prikloni domačemu župniku. Potem pa se prične razgovarjati s starim kanonikom, ki je bil že prejšnji večer prišel iz mesta. Druga družba je spoštljivo umolknila.

„Kdaj je dospeti njihovi knežji milosti?“ vpraša grof zaspano.

„Vsak trenutek!“ odgovori kanonik in sreča se mu sveti na obrazu, da ima čast razgovarjati se s tako visokim gospodom.

Pri stráni ob farovškem vrtu je sedel na plotu gospod Lavrencij Sodar. Potil se je in z modrim robcem neprestano oral po tolstem svojem obrazu. Tik njega je slonel sin, notar, ter se — posebno od tedaj, ko je prišla kontesa — očitvidno nekoliko sramoval družbe neokretnega očeta, ki je v jednomer stokal, tožil o vročini in o dolgem času.

„Kaj vraga spomnil se je ta Malec, da me je posadil tu sem na solnčno vročino, da se pečem, kakor ovca na drogu!“ togotí se stari.

„Ne preglasno, ata!“ tolaži ga notar, „da Vas kdo ne čuje!“

„E, naj me čuje ta ali oni! Čemu sem tu, bi rad vedel in — basta! Ali ta Malec se dela, kakor bi bil pamet in modrost zajemal z loparjem — mi pa smo sami bedaki! Le pridi, videl boš, da bo prav! To je bil odgovor, če sem hotel vedeti, čemu naj postavim telo svoje v Rakovec na prodaj! Kaj mi hoče škof? Dolžan mu nisem nič, in on meni nič — in sedaj basta!“

S strahom se je oziral elegantni sin pó oddaljeni družbi, če ni morda opazoval kdo smešno-prozajičnega prizora pri plotu. Ali ravno tedaj so se gospodje stiskali okrog grofa, ki je pripovedoval, kako čvr-

stega zdravja je bil knez in škof, ko je zadnjič obedoval pri njem, in kako ljubeznivega vedenja. Vse je vestno poslušalo. To pa je onega na plotu razkačilo še bolj.

„In ali se je kdo kaj zmenil zamé? Tu na solnci me pusté, kakor pijan kmet starega svojega konja! Ko pa je prišel ta grof, ali nisi videl, kako se je vse sladkalo, kako se je vse uklanjalo, kakor dračje v piši? No, Lovre Sodar ni zadnji!“

In iz žepa je izvlekel debelo, umazano listnico ter udaril ž njo po brunu v plotu, rekoč:

„Ta je grof vseh grofov — in basta!“

„Pst! pst!“ hiti mladi Sodar.

„Nekaj ima ta Malec,“ prične zopet stari, „nekaj ima, ali kaj? To že veš, da je povabil škofa na Nižavo, da bode prenočil pod njegovo streho! Čemu? Če sem hotel vedeti, trobil je vedno: počakaj! vse boš zvedel; videl boš, da bo prav! Sedaj pa čakam tu na vročini, kakor hlapec farovski, ki gré na vrt spat med tem, ko so gospodje pri kosilu!“ Godrnjaje je spravil debelo, umazano listnico.

„Srečo pa ima ta Malec! To je resnica! Zadnje čase je ril po tistih jamah, ter hotel kopati rudo. A zakopal je zlato in pošteni, stari svoj denar, ki si ga je Vid Kosem v potu svojega gorjanskega obraza prisluževal! Šlo je vse po vodi in sedaj je ta Ernest Malec, ki ga vidiš v oni gosposki družbi tam — berač, berač ti pravim!“

„Pst! pst!“

„Čemu pst? Kdor je berač, naj se ne dela, kakor bi spal na rumenih cekinih, katere je že davno vrag vzal — in basta! Pa še le ta sin, ta Viktor. Vedno se poja s konjem okrog, in živi v veri, da je vsaj baron ali pa vitez. No, ali sedanje dni ste otroci vsi nič vredni, vsi, pravim!“

Notarju je čelo potno orosélo. Dobro je vedel, da se je govor nevarno zasukal.

„Vsi otroci ste malo prida,“ jezi se oče, „in do roditeljev nimate spoštovanja! Ne spoštovanja, ne ljubezni!“

„Tu vender ni mesto, da tako kričite!“ odgovori notar skoraj togotno. Zdelo se mu je, da se je grofica ozirala po njem. A stari se ne dá utolažiti:

„Pač res! Ne spoštovanja, ne ljubezni! Kdor nima otrok, srečen je na zemlji! Koliko sem zapravil zavoljo tebe denarja, težko pridobljenega denarja! In kaj si sedaj? Nič. Notar hočeš biti, a še vedno sezaš v žep moj. Tebe in tvoje notarstvo moram rediti sedaj! Če ti pa rečem najmanjšo besedico, jeziš se, kakor bi stari ljudje ničesar govoriti ne

smeli! Igraš cele noči in laziš za ženskimi, kakor turški sultan. Živeti hočeš, kakor tista bleda smetana na Nižavi, tisti Viktor, ki mi želodec preobrača, če ga le vidim! To ti rečem, tako ne pojde dalje, in basta!“

Starec se je v resnici srdil. Na tolstem obrazu so se mu napele oči, in srpo je gledal po sinu, ki je previdno molčal, da bi očeta še bolj ne razjaril. A le-tá je čutil potrebo, ohladiti jezo svojo. Ker ni imel pri roki prijatelja Malca, ki je vse to prouzročil s čudnim svojim vedenjem (kakor je menil Lavrencij Sodar), ohladil je svoj srd nad sinom.

„Nikar me ne jezi, Nande,“ oglesi se zopet, „nikar me ne jezi! Ti misliš, da jaz ničesar ne vém! Ali jaz vém vse, prav vse! Včeraj si zakvartal pet goldinarjev in s točajkami se pečaš, kakor bi se to brez denarja dobivalo. A denar je prva stvar na svetu, to si ubij v glavo, da boš vedel jedenkrat in vselej!“

Ko sin (ki je predobro poznal varčno in kočljivo naravo svojega očeta), ničesar ne odgovori, ponavlja še jedenkrat:

„Ti meniš, da ničesar ne vém! Pa se boš prepričal, da vém vse! Če me boš dlje tako srdil, napravil ti bom nekaj, da ti bodo na glavi lasje vstajali, ki jih mažeš, kakor smo mazali nekdanj os pri vozu!“

„Da v svoji govorici ne morete nikdar zatajiti nekdanjega voznika!“ oglesi se sin zbudljivo.

Lavrencij Sodar je bil namreč v mladih svojih letih voznik ter si je potem s krvavo skopušnostjo pridobil in pripotil veliko imovino. Sedaj, v starih letih se ni rad spominal nekdanjega svojega posla. Samó, kadar se je v jezi spozabil, ušla mu je beseda, ki je pričevala o njegovi preteklosti. Sinova opazka ga je torej še bolj razburila:

„Kaj, ti se sramuješ očeta svojega? Lahko se smeješ, ker se oblačiš bolje od cesarskega sina! A nikdar ti ni bilo treba skrbeti, ne za obleko, ne za jed in ne za druge reči! Ali oče tvoj, otroče! (Tu mu je bil glas mehak, kakor bi se mu hotelo jokati!) oče tvoj je moral stradati in preganjati uboštvo, spati na slami in piti vodo! Ti pa si ležal takoj na mehkih blazinah in družega dela nisi imel na tem božjem svetu, nego da si usta premikaval, ko si jedel! Tako je in basta! Sedaj mi pa očita moje vozníštvo! Lepa je ta!“

„Ata,“ tolaži ga sin ponižno, „saj veste, da nisem mislil tako.“

Ali stari se ne dá utolažiti.

„Nekaj ti bom napravil, Nande, da se ti bodo sčetinili lasje! Če umrjem, zapustim ti revno pest tisočakov in ne vinarja več! Videl boš, da bo tako. Vse drugo pa dobé tuji ljudje in basta!“

„Molčite vender, ata, saj nisva sama!“ vzdihne notar.

„Bom pa molčal, če govoriti ne smem!“ odgovori oni ostro, „dan danes očetje tako nič več govoriti ne smejo.“

Nekaj časa molčita. Stari brenči tjà pred se. Konečno se mu kri umiri, in sin se mu prične smiliti: delal mu je krivico, razsrdil se je samó nad Ernestom! Notar je pa tudi vedel, kako se mu je vésti proti očetu svojemu. Delal se je torej, kakor bi bil silno užaljen. Séde na plot tik starega, ozre se jedenkrat in dvakrat proti nebu, vzdihne sedaj in sedaj in tuga se mu razlije po vsem obrazu. Očetu se topí srce: saj je bil to jedini otrok, in — hiša je denar imela.

„Nande,“ vpraša rahlo, „Nande, ali si jezen?“

„Kako bi ne bil, če vedno ravnote z menoj, kakor tedaj, ko sem še po šolskih klopeh trgal obleko?“ Vzdihne ter pogleda proti nebu.

„Staremu človeku se ne sme vse v zlo šteti,“ odgovori oče, „vidiš, jaz te imam veliko rajši, kot ti mene!“

Pravil mu je na dolgo in široko o gorki svoji ljubezni, koliko mu hoče zapustiti po smrti in kako da se le zanj — za svojega jedinega sina — trudi in muči. Sin takoj porabi mehko to priliko.

„Ata,“ pravi ponižno, „že dolgo časa imam željo z Vami o neki važni stvari izpregovoriti!“

V hipu se prične stari bati, da bi mu sin ne iztisnil kaj denarja, kakor se je pri tacih domačih prepirih rado dogajalo.

„Po moji smrti,“ izpregovori hitro, „dobiš tako vse! Ali v življenji, Nande, moraš biti varčen in ne zapravljati! Naj zapravljajo drugi, ki bodo na stare dni še beračili!“ —

Notar se ni dal odstraniti od naskoka: „Prav važna stvar je! —“

„Moj Bog!“ zahiti starec ter vidno obledí, „pa vsaj nimaš dolgov?“

„Ne, nekaj bolj važnega je!“

„Povej že vender!“

„Oženil bi se rad!“

„Oženil!“ In skrbnemu očetu se olajša srce. „Čemu ne, če imaš dobro nevesto! Si že kaj izbral?“

„Sem! Upam, da bo tudi Vam po godu. Dobre hiše je hči!“

„Prav tako! Dobre hiše, ta je prva in basta!“

„Morda ste že samí uganili?“

„Ne! ne, le govôri!“

„Meto z Nižave si mislim!“ —

„K-a-j, Meto z Nižave, ha, ha!“ Stari se spusti s plota na tla.

„Kaj praviš? Meto z Nižave? Hči Ernesta Malca?“

„Ravno tisto! Menim, da mi ne bo treba brez vspeha vprašati!“

Staremu je izginila poprejšnja rahlost z lica ter se prikazale prvotne, vsakdanje, trde in neusmiljene črte.

„Glejte no,“ pravi ironično, „in jaz o tem ničesar nisem slutil!“

„Take stvari se ne razvešajo po cerkvenih stolpih.“

„Meto! A si že govoril z dekletom?“ Nekako čuden, skoraj sovražen pogled šine proti sinu.

„Ne še. Upam pa, da me ljubi.“

„Ker te dobro poznam, ne verujem ti tega. Torej je še nisi vprašal?“

„Ne še.“

„Prav tako, a dostavljam še, da je nikdar vprašal ne boš!“

Zadnje besede je govoril v srdu.

„Ata!“ —

„Nič ata! Če nimaš možgan v glavi, moram ti s svojimi priskočiti. Meto z Nižave! Iz te moke, ljubi Nande moj, ne bo kruha! Prvič za tega delj ne, ker nikdar ne dovolim, drugič pa za tega delj, ker nikoli dovolil ne bodem!“

„Ata,“ vzklikne notar kipeče, „ne teptajte mi sreče!“

„Ej, to je prazna beseda! Ti boš nesrečen! Ti, ki ti je vsaka točajka, če nosi zaručene lasé, ideal, ali kako že pravite učeni ljudje! To pravi drugim, a ne staremu, rodnemu očetu! Meniš pač, da boš sédel k polni skledi! Pa je že vse izpraznjeno, sinko! Prav vse! Ernest je berač, kakor sem ti že pravil, in na Nižavi ni niti opeka, ki s strehe pade, njegova!“

„Vi se šalite, ata!“

„Veruj, kar ti pravim! Saj nisi slep, a jaz poznam razmere. To vse je prišlo, kakor je moralo priti. Nekdaj je iztaknil v nesrečo svojo črno prst tam v nižavskih gozdih. Domišljeval si je, da je iztaknil železno rudo. Saj véš, kako je ril potem v zemljo, kako si je naročeval delavcev in rudokopov! In kopal je in kopal, in zakopal je v črno zemljo rumenjake, ki so žvenketali Vidu Kosmu nekdanj po vrečah! Privlekel si je od vseh strani strojev vsake vrste in družih ropotij. Kuhali in topili so in poskušali vse vprek. Ali stópilo in zakuhalo se je nižavsko bogastvo hi! hi! Rude pa ni bilo! In še danes je ni, ljubi sinko moj, in to niso šale, dragi moj!“

„Kdo bi si mislil, da je tako hudo!“

Mladi notar je govoril to že mnogo menj kipeče, nego prej, ko je govoril o nesrečni ljubezni svoji!

„Hudo! Malec skriva, kar se dá. V švilo oblači ženske svoje, a prtenina bi bila predraga, če bi jo morali s svojimi denarji plačevati! Že davno sem slutil vse in že dobri dve leti bo tega, kar mi je po-

jasnil denarnega zavoda agent, kako in kaj. Že takrat so ga pestili židi in že takrat se je govorilo marsikaj! Že takrat niso več snemali lukovski mesarji pred nižavsko gospôdo klobukov z glave, ker je skoraj vsaka kost ostajala na dolgu! Denar je — čast in če ga nimamo, odzeta nam je čast in slava! Takšen je oče Malec! A če ga sedaj tam-le med gospôdo opazuješ, dela in véde se, kakor da ima kapitala preobilo in na ostajanje! V resnici pa ga tarejo na vseh ogljih dolgovi. Samó oni kislíci na Višavi je dolžan nad štirideset tisoč! Ali ta ni sam in če danes zapoje boben, oglasi se še drugih cela armada!“

„Moj Bog! moj Bog!“

Sedaj je bil notarjev glas suhoten in trd! —

„Srečo pa ima vender! Oni na Višavi hrani celo butarico njegovih meníc in če danes zazvižga, pa se na Nižavi vse podere in raznese. Meni ta kislíca višavska takoj ni ugajala! Ima že tak obraz, ki ni ne to, ne ono. V prvem hipu sem vedel, da to človeče o kupčiji in in trgovini ničesa ne vé. Narôči mu, naj ti kupi dva centa suhih češpelj, in videl boš, da ne bode pametno zvršil tega težavnega posla! Čemu so taki ljudje na svetu, in čemu morajo ravno take ničle denar imeti? Ali meniš, da bo zazvižgal in zabrlizgal, kakor bi to storil vsak drugi, kakor bi to storil jaz, in tudi ti, sinko? Pričetkom je malo nože pobrusil, ali sedaj stavim staro svojo glavo, da se bo zagledal v tiste rumene lasé rumenolice Ane na Nižavi! Ha! ha! Na zdravje! Zavrè mu srce, zavrè mu pamet in ućakali bomo, da pozabi na težko butaro meníc in da požrè Vida Kosma groše Malčev rudokop, kakor je že pozobal Gregorjeve! To pa vé, dragi sinko, da Lovre Sodarjevih grošev ne bo pozobal, teh pa ne in basta!“

„Kaj mi je početi, ata?“ vpraša sin ponižno, skesano.

Sedaj je bil čisto ozdravljen!

„Kaj ti je početi? Pameten bodi in očeta ubogaj!“

Sin se zamisli; staremu pa se napravi satirična poteza okrog tolstih usten.

„Jurist si, Nande, ali vender ti hočem dobro svetovati! In to brezplačno, kar v tvoji pisarni ni navada.“

„Kaj mi svetujete?“

„Ti bi se rad ženil, in pravico imaš na svoji stráni. Ženi se, a ženi se modro! Ženitev je loterija, v kateri se težko kaj dobí! Navadni nespametneži ž njo vse zaigrajo! Na primeru, ta kislíca višavska bo ž njo vse zaigrala, hi! hi! Ti, Nande, bodi modrejši. Kaj je ženska! Če je stara, ima vsaj to dobro, da bo zmerom stara ostala! Če je pa mlada, se bo pa postarala, in kaj ti hasne to potem? Konec je takšen, da je vse jedno in tisto.“

Sin se zagleda v jasno nebo. Sedaj ni več vzdihoval. Ko sin ničesa ne odgovori, prične stari na novo: „Ako že hočeš v jarem, vzemi — Murnovko. Ni stara, ni mlada! No, mnogo se ne bo nikdar postarala! Doma ima branilnične knjižice, obligacije in gotovine po vseh zabojih! Travnik na Selih! Gozd pod Logom! To so lepe reči, sinko moj! Cenim jo na sto, na sto petdeset in to niso šale, sinko moj! Vzemi jo in basta!“

„Premislil si stvar!“

„Vzemi jo in prav bode! Ona te tudi vzame, to vém, ker sem že malo od strani pozvedaval, hi! hi!“

Sin se zopet zagleda v jasno nebo.

„Meta ni za té, dragi moj! To bo draga ženska! Za tega delj si jo izbij iz glave!“ Satirična poteza okrog tolstih starčevih usten se globoči.

„Že nekaj je, Nande! Ker sva že toliko govorila, pogovoriva se še o tej stvari. Meta ni za té, ker tiči še nekaj družega vmes, hi! hi!“

„In kaj?“

„Nič posebnega! Malenkost! — Vzel jo bom jaz!“

„Vi, ata!“

„Jaz in basta! Z Ernestom sva že vse dognala, ljubi sinko moj, hi! hi!“

Mladi se ni mogel zavesti od strmečega začudenja, ker ravno v tistem hipu so zagrmeli možnarji in dvorni kapelan je prihitel k družbi z novico, da je knez pri vhodu v vas stopil z voza, in da boše takoj na mestu. Govorica potihne. Vse je osupneno in velik nered nastane v družbi.

„In mi ga pričakujemo tu!“ vzklikne župnik Blagor, „in vsak človek je moral vedeti, da bode izstopil zunaj vasi!“

„Tu je“, odgovorijo drugi.

Počasi je tedaj po vaškem trgu prikorakal škof in knez Janez Evangelist. Bil je tiste dni star že skoraj sedemdeset let. A starost mu ni mogla skloniti visokega telesa. Kakor neomajan hrast je bil in nekaj poetičnega je obdajalo velečastno mu podobo. Ali tega poetičnega vtisa ni napravljaval ves ta blesk, s katerim obdaja cerkev svoje kneze, niti vijoletni talar, niti z zlatom obrobljeni predpasnik! Tudi ostro risani obraz, ki je kazal strogo aristokratske proge, poviševal je imenitnost knezovega vtisa, ali poezija je kipela jedino le iz modrih očij, ki so izmed bleska z neskončno ljubeznijo opazovale pregrešni svet ter že naprej oznanjevale, da rade odpuščajo. Knez Janez Evangelist je imel globoko modre oči, katerih miloba še sedaj ni pozabljena in še sedaj uživa nekaj zgodovinskega spomina!

V solnci se je žarilo zlató na njegovi obleki in obdajala ga je tolpa v srebru in zlatu! Ali nad zlatom in srebrom je prevladal rahli knezov pogled! —

Ugledavši družbo pred župnijo, snel je knez takoj triogelnik z glave, ter ga ponosno oddal lakaju. Potem pa ročno pristopi in poda roko domačemu župniku, da jo poljubi.

„Kako sem srečno raznenaden, da Vas vidim tu, ekselencia!“ ogorično z zvonečim glasom grofa Antona.

Cerkveni in posvetni aristokrat si podasta roko, in grofu je žar sreče za nekaj trenutkov omečil ostri obraz.

„Knežja in škofovska milost,“ odgovori grof udano, „tudi moja hči si ni hotela kratiti sreče denšnjega dne!“

„Pobožnega otroka imate, grof Anton! Znano mi je, in iz srca Vam voščim srečo k temu!“ —

Kontesa Lina je prihitela z žarečim obrazom. In ko jej je podal knez belo svojo roko, padla je na kolena, da bi poljubila prstan na tej roki. Rahlo in galantno jo je dvignil. Pri tem pa kazal vedenje pravega kavalirja, kar je knez Janez Evangelist v istini tudi bil, povsod in pri vsaki priliki! V družbi se je videlo nekaj dolzih obrazov, in pozneje se je morda tu in tam izrekla hudobna beseda o tem, kako se je knez védel nasproti grofici! A knez Janez Evangelist se je tolažil z izrekom: Honny soit qui mal y pense. —

Z bistrim pogledom je premeril potem drugo družbo. Nekaj se jih je sililo spredaj in bili so si v svesti, da jih ne bode prezrlo knežje oko. Drugi, menj veljavni, morali so ostati v ozadji. A najzadnji, skoraj pri župnijskem zidu, tiščal se je stari kapelan Primož Varen! V večnih potrebah je služboval pri gorski cerkvi, jedel sok, pil vodo ter razdajal vse, prav vse, kar mu je donášala uboga službica. Danes je prišel, da bi videl svojega kneza in škofa. Bila sta součenca nekdanj, ali pri njem — kapelanu brez konkurza — ni to veljalo ničesar! Prišel je v slabi obleki, na nogah pa je nosil obuvalo trdo okovano, kakor je nosijo kmetje v pogorji! Niso se ga razradostili tovariši in čuli so se glasi, da bi bil prav naredil, da ni hodil tacega slavnostnega dneva od doma! Tik zida se je torej skrival, da bi ga ne opazil knez. A opazil ga je vender. Množica mu je morala napraviti prostor in prej, nego se je Primož Varen zavedel od sreče, držal mu je knez že obe roki, ter vzkliknil: „Primož, ali tudi še živiš! Gospod je nama obdal z večnim snegom trudni glavi. Moj Bog, kje so časi, kje so časi, ko sva vsako vzpomlad opazovala, kako so švigale lastavice pod sinjim nebom! Ali se jih še kdaj spominaš tistih dnij? In svetega Vida donečih zvonov?“

Tužno pristavi:

„Prelepo poje svet'ga Vida zvon,
Kater'ga slišal več ne bom!“

„In svetega Vida donečih zvonov, ali se jih še spominaš? Morda jih nikdar več slišala ne bova!“ Obrne se k družbi:

„Sedaj je čas, da gremo v cerkev!“ Vzame slugi triogelnik, pokrije si glavo, ter odide s spremstvom v župnijo. Primožu Varnu pri zidu pa so kakor lešnik debele solze lile po lici:

„To je knez, to je pravi knez!“

(Dalje prihodnjič.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

20. Zagovorniki.

(Dalje.)

Hjubeznjivi gospod Holmar župnikuje zdaj v Primskovem, prej pa je pasel mnogo let med volkovi in medvedi svoje uporne kočevske ovce v gorskih Črmošnjicah, skoraj na sredi pota med Toplicami in Semičem. Kdor ga pozna, poreče z mano vred, da je tako skromnih, pohlevnih in blagosrčnih ljudij, kakor on, na svetu prav malo. Društveno življenje in burne veselice ga ne mikajo. „Zánj družba ne mara, — In on ne za njó, — V samoti se stara, — Mu leta tekó“. Ta pesnikova kitica označuje ga tako dobro, kakor bi bila nalašč zánj zložena. Prosti čas, ki mu ga puščajo službena opravila, jemlje mu slovstvena dela in branje znanstvenih knjig. Spisal je po nemško ali kolikor je bilo moči, na osnovi slovenščine pasigrafijo. Zdej sestavlja že več let z nekaterimi tovariši občeslavjanski slovar. Kakor za M. Majerja reklo bi se lahko tudi zánj, da je mož in pisatelj bodočnosti. Ime mu je na jako dobrem glasu po vseh slovenskih in tudi po nekaterih hrvatskih krajih in deželah. Te glasovitosti pa si ni pridobil s slovstvenim trudom, nego s svojim samobitnim, res prečudnim ozdravljevanjem. On vrači z magnetizmom, o katerem je uverjen, da ima ozdravilno moč in da ga more prenesti in prevesti iz svojega trupla menda z očmi in dotiko v kruh ali v kako drugo sprejemljivo reč. Ljudje sploh trdijo, da kruh takrat, ko ga gleda, blagoslovi in da pomaga bolnim ta njegov

blagoslov, o magnetizmu pa ne vedó ničesa in mu ne znajo niti imena. Pravi zdravniki velé, da Holmar šušmari in mu se rogajo — ali ne vsi. Baš najbolj učeni in znanstveni mu priznavajo sposobnost in zasluge. Vprašal sem ranjkega dr. Ž. B., kaj misli o njegovem magnetizmu. Dejal mi je: Jaz ne verjamem nič niti magnetizmu niti zdravilom, katera jaz sam zapisujem in priporočam; ali velike vrednosti je npravna, moč. Resnične so besede, ki se beró v svetem pismu: Tvoja vera ti je pomagala. Truplo, v katerem prebiva zdrava in bodra duša, lahko in hitro okreva. Kdor zna otožnega bolnika potolažiti, kdor nauda ubozega trpina s sladkim in trdnim upanjem, da bo kmalu dober, povrne mu s tem dostikrat pol zdravja, drugo polovico posla prevzame in dovrši priroda sama. V tej redkej umetnosti je Holmar velikan, kateremu mi odiplomljeni doktorji niti do kolen ne dosežemo. Zánj delajo pa tudi še druge okolnosti. To je zdaj sploh znano, kako dobro je za nedožnega, ako izpremení stanovanje, zrak in podnebje. Kogar v kaki nižavi hudo trga ali zobje bolé, naj gré v črmošnjiške hribe in skoraj gotovo mu bo odlagnilo. Bolniki romajo k Holmarju navadno péš, po več ur, kdaj po cel dan in tudi po dva dni daleč. S potoma se izprehodijo, razvedré, ugrejejo in izpote in to je za mnoge bolezní najbolj, večkrat jedini lek. Kineoterapija je postala imeniten, skoro bistven del razumnega zdravništva. Tako je sodil dr. B., ki je črtil vsako sleparstvo in ljubil resnico bolj nego vse drugo na svetu. O sijajnih vspehíh Holmarjeve lečbe se nikakor ne more dvojiti, naj pridejo od koder hočejo. Več nego petdeset ljudij mi je potrdilo, da jih je ozdravil in otel njegov „blagoslovljeni“ kruh. Bistroumni in blagodatni gospod pa pomaga s svojim svetom in napotkom ne le v boleznih, ampak še v mnogih drugih nujah in potrebah. Veliko je takih, ki mislijo, da naredí vse, kar hoče, da so mu razodete in pokorne vse skrivnosti in močí prirode, da je čarovnik! Marsikak tat je že povrnil storjeno škodo v strahu, da ga vsevedóči župnik ne bi ovadil župljanom in gosposki. V Črmošnjicah je imel (brez svoje krivnje) dosti hudih sovražnikov. Slovenka, ki je bila tamo omožena, povedala mi je, da so ga nameravali večkrat na samem napasti, ali vselej jih je zadržala misel, da mu je njihova nakana znana in da bi jih utegnil s svojo copernijo pretéči in ugonobiti. Duhoviti Holmar se gotovo najbolj smeje čudnemu bajeslovju, ki mu se prede in plete tako pridno gosto in hobotno okoli čestitega imena. Zdaj vidimo, da si Podgorci niso izbrali baš slabega moža za svojega odrešenika. Ponomár in suhi Lenart sta prisopihala v Črmošnjice v nedeljo popoldné, po krščanskem nauku sta razložila Holmarju v ime vseh Podgorcev nujno prošnjo svojo. Silil ga je se vé da smeh, ali se

je premagal. Rekel jima je: „Potrpita nekoliko trenutkov, ta reč se dá urno opraviti“. Šel je v drugo izbo, zapisal nekaj na papirček, vtaknil ga v zavitek in zapečatil. Pisemce dá Podgorcema in veli: „Meni ni treba radi te stiske k vam hoditi. Tu notri imate zagovor, da boljšega na vsem svetu ne najdete. Res, da je prav kratek — jedna sama beseda, ali kdor bo nosil s sabo le najmanjši kósec tega, kar pomeni, mu Hudobec ne bo mogel nobene sitnosti in kvare delati in uveril se bo, da ga ni več na Gorjancih. Dajte list zbranim možem, da ga odpečatijo in preberó zagovor in recite jim, naj si ga dobro zapomnijo.“ Ponomár vpraša župnika, kje bi se ta čudovita reč dobila in če ni za Podgorce morda predraga. Gospod ga potolaži, da ne bo treba trošiti ne solda za njo, kajti se je dobí dovolj v vsaki hiši, kjer so ljudje. Moža sta mu ponudila zdaj lepe darove, ki sta jih zánj prinesla: tolstega zajca, nekoliko kljunačev in svinjine. On jih je zahvalil in ni hotel ničesa vzeti. Ker je moral iti nekamo obhajati, stisnil jima je po kratkem pomenku roke in velel: Z Bogom! Sla sta od njega vsa vesela in oduševljena, da sta dovršila svoj opravek tako hitro in slavno. Bila sta v svesti, da sta zaslužila za tak vspeh velikansko nagrado, ki poleg dolenske šege ni smela biti drugačna nego vinska. Précej tisto minuto sta mahnila v krčmo in zvrnila brez števila kupic na zdravje črmošnjiškemu župniku. Ko so ga začeli kočevski pivci nekaj obrekovati, branila sta mu čast in poštenje najprej z zgovornim jezikom, potem pa tudi s pestmi in s stoli. Njegovega največjega sovražnika sta mlatila, dokler se ni trikrat zaklel in pridušil, da bo prosil gospoda za zamero in da ga ne bo nikoli več opravljal. Morebiti bi se jima bilo prav slabo godilo, da niso zapazili Črmošnjičani Lenartovega revolverja, brez katerega ni šel nikoli od doma. O takem pogledu pravim Kočevarjem kmalu upade srce. Tudi je prišlo v krčmo več treznih in pametnih mož, ki so razburjene pive z lepo besedo zopet pomirili in z bogali. Podgorska popotnika sta prenočila v Črmošnjicah. Do doma je bilo pet ur ali v sreči svoji sta potrebovala celih pet dnij. V ponedeljek sta nadaljevala pijačo na Toplicah. V torek sta se okrepčevala v Novem Mestu s Kozlerjevim pivom. V sredo sta hodila samó četrť ure, pokušala sta po tem ves dan v Žabji Vasi hrvatskega vivodincea. V četrtek sta se gostila in bahala pol ure dalje v Trstakovi krčmi na Slatini. Domóv sta se primajala še le v petek zvečer. V soboto in tudi še v nedeljo dopoldné pa sta spala. Ker se popoldné ne mašuje, nista šla ta dan nič v cerkev, kar v pobožnem Podgorji ni navada. Kmalu po kosilu sta prikoralaka v Šmonov hram, kjer so ja nekateri možje že čakali. Radovedno so ja začeli vsi zajedno izpraševati, kaj sta

videla, čula in jim prinesla. Odgovarjal je za oba suhi Lenart, ki je imel razven lahkih nog tudi spreten jeziček. Pravil je o Holmarji take reči, katerih še Tominec ni vedel ali pa jih morda nalašč ni hotel povedati, ker so mu še zdele preveč čudne. Lenart je dejal: Vidite, prijatelji! kar smo tolikokrat slišali pa nismo mogli verjeti, našla sva potrjeno. Črmošnjiški gospod nosi res brke, pa še precèj velike in prav lepe; ni dvojbe, da mu jih je dovolil sam papež, kajti se ne dobí ne v naši, niti v sosednih škofijah noben mašnik s takimi omeli pod nosom. Pa kak hrust je gospod, od stopál do glave ves kakor iz jekla ulit! Jaz v nogah nisem polž, vsak me ne dohaja ali z njim se bogme ne morem kósati. Zjutraj ob petih gré iz Črmošnjic pa maha kar naravnost čez hribe in doli, vse peš, to se vé, in predno se stori še mrak, sprehaja se že po Ljubljani! Tak mož je ustvarjen za misijonarja. Sploh se trdi, da nas bo kmalu zapustil in se preselil v Ameriko. Ali pa veste, kako se za bodoči svoj stan pripravlja? Tega za ves svet ne uganete. On ne spi ne na odrci ne na pérnica, prav za prav nima nič postelje. Spat hodi ven na mostovž; pod njim je za dve pesti slame ali mrve, na njem pa navadno nič odeje. Če dežuje ali sneži z vetrom, premoči ga do kože, ali se zato nič ne briga, ker si je ude tako utrdil, da mu nobeno vreme ne more škoditi. Kuharica nama je to počivališče pokazala in tako sva se na svoje oči uverila, da leži vsak oženjen Podgorec bolj udobno in na mehkem nego ta veleučeni in modri mož. Midva pa sva videla pri njem še nekaj bolj čudnega. Prišla sva v izbo, v kateri so visele po vseh stenah take neznane podobne, da so se nama kar vlasje ježili. Kuharica je dejala, da so to črke vseh narodov in vekov tega sveta. Meni se pa zdi, da je med njimi največ takih, ki jih na ónem sveta laglje razumejo nego na tem. Črke jaz nekoliko poznam in vé, da so latinske, talijanske in mažarske močno podobne našim slovenskim. Nemške se od njih precèj razlikujejo, ali mi je znano, kakove so, da si ne bom rekel, da jih morem brati. V gospodovi izbi pa so bila narisana brezštevila skrivnostna znamenja, ki niso črkam nič v rodu: na vse strani obrneni žebli, kljuke, kvake, parkeljci, zaviti repki, ostri rogovi, škorpijoni, žabe, netopirji, rogovilasti stroji in še sto in sto drugih takih grdob in nakaz. Ne more se nič drugače misliti in soditi, kakor da rabijo te čare in kraže župniku takrat, ko pogaja in odganja bolezní, nahaja ukradeno blago in ugiblje in pozveda sploh vse človeške tajnosti in hudodelstva. Kolikor dalje sem upiral oči vánje, toliko bolj žive in strašne so mi se videle. Napósled jelo je po zidu kar mrgoleti in laziti na vse strani. Da nisva odskočila v drugo izbo, bilo bi naju od groze zadušilo. V

krčmi sva slišala po tem nov dokaz, da se črmošnjiškemu gospodu ne more nič prikriti in utajiti. Neka gospodinja je poslala k njemu po zdravila svojo dekle in jej dala zánj lepo prekajeno pleče. Dekla je to pleče s potoma zakopala, da bi je vzela domóv gredé s sábo in je sama pojedla. Gospod je blagoslovil za gospodinjo kruh in dejal negodnici: Ná, zdaj pa le urno teci, da ti pleča ne izkoplje in ne požre kak pes!

S takimi pripovedkami je suhi Lenart preprijetno zabavljaj podgorsko družbo, dokler so se zbrali jeden za drugim vsi Šmonovi prijatelji in se je moglo pravo zasedanje pričeti. Zdaj izročita poslanca gospodovo pismo Tolkanu, da je odpečati in prebere, kajti ni znal razven njega nobeden ud te skupščine pisanega brati. Možje so bili silno zvedavi, kak zagovor jim gospod pošilja. V hramu nastane taka tiš, da se je slišal vsak komar. S svečano nagubanim obrazom prereže Tolkan zavitek, pogleda list, obrne ga, pogleda v drugič na prvo stran in veli: Tukaj ni nič zagovora. Zapisana je z debelimi črkami jedina beseda: P a m e t, družega pa nič, prav nič, niti to: Če ste vi lisasti, ne mislite, da sem tudi jaz. Podgorci se spogledajo in na vse grlo zagrohotajo, razven suhega Lenarta in Ponomárja, ki sta obledela in glavi povesila k tlom. Tolkan je govoril dalje: Česar smo iskali, smo iztahnili. Meni je zdaj vsa ta smešnica očitna. Škratje ne rogovilijo po vseh hribih. Kako smo mogli pomisliti, da bo verjel gospod v gorjanskega Hudobca kar tako, brez dokazov. On ni skušal nikoli njegove jeze in prekane, pa ni čudo, da se roga podgorskim bedakom. Zastavni Šmon zavrne Tolkana: Ne očitaj župniku, da nas osmehuje. Njegov svét je dober in resničen kakor sam sv. evangelij. Poroča nam, da nosimo s sabo vedno nekoliko pameti pa nas ne bo Škrat nikoli strašil in uverili se bomo, da ga ni več na Gorjancih. To so zlate besede, ki se ne dajo ovreči. Kdor posluša glas svoje pameti in živi vestno in na tanko po božjih in cerkvenih zapovedih, mu se Hudobca res ni bati, do njega nima peklenščak nič moči in oblasti, niti prikazati mu se ne smé. Mene je strašilo že več potov ali vselej takrat, ko sem bil preveč vinen in torej nisem imel s sabo ne kósca pameti. Na ogljarja, mojega soseda, podiral je Škrat vso noč v hosti drevje, da je komaj živ ostal. Drugi dan mi je sam priznal, da je trpel po pravici to kazen, ker se je pregovarjal zvečer strašno grdo s staro materjo svojo. Nadlogo smo si naklonili samí s svojimi grehi, zato mislim, da nam ne pomore noben zagovor, ampak jedina pokora in pamet. Šmonu je vsa skupščina pri-trdila razven obeh poslancev, ki sta še vedno v tla gledala in molčala. Bila sta uverjena, da sta velika krivca. Mislila sta in še zdaj mislita,

tudi v vodilih, pravih i dokazih, i sicer tako dosledno, premišljeno, umetno i jednotno izrekla, — to mora človeka prevzeti!“ Dalje so krasni sestavki: „Na grobu Prešerna“, „Grecia — Slava“, „O kipih Velesovskih“, „Hoja iz Predvora na Turn“, „Pusti grad“, „Jesen“, „Donava“ (o poroki cesarjevi) itd. Tudi v tej vrsti je komaj začeto delo, jedna tragedija: „Vilica“, ki bi bila, kolikor se more iz začetka prevideti, izvrstna; predmet jej je tisti, kakor v zgoraj imenovani povesti (pravi poročevalec). — Prevod je iz „ilirščine“ poslovenjena novela „Nepoznani dvobojnik“.

3. Listi. — O teh opazuje Dr. Toman: „Resnično je, kar pravi modri Goethe, da je marsikateri, ki ga še po imenu ne poznamo, v svojih listih več izvrstnega pisal, ko daleč sloveči pisatelji, — i to bi se bilo dostojno izpolnilo nad Josipino, ko bi ne bila nič drugega, ko same liste pisala. I če omenim, da ona ni ne vrstice in besedice nepremišljeno pisala, da je „svojim“ prijateljem i prijateljicam na blizu i daleč v tuje kraje o vseh razmerah človeških dopisovala o najvišjih videjajih, o Bogu, svobodi, ljubezni, domovini, zgodovini narodov, naravi, o vedah i umah, i da se je takih listov število na več sto naraslo, lahko sleherni previdi, koliko medá, zlata, biserov i žlahtnih zrn iz njenih dušnih zakladov leži v teh listih.“

4. Napevi i glasbenke. — „Bila je ranjka preizvrstna sviralka na glasoviru“, piše zopet Toman. „Razlivala je v čarovne glase svoje občutke i misli, ker v glasu se duša dá bolje izreči, kakor v besedi, — ali malo, premalo od tega je zapisala. Mili napev „Občutki“ je sploh znan, a ne tako „Tri rožice“ i „Napitnica“ — vsi izvrstni napevi. Ne morem i ne smem zamolčati, da je tudi vedno govorila o spevoigrí „Črtomir i Bogomila“, i je tudi že več pesem iz nje prepevala, ki so se pa le hranile v njenem spominu i glasu, i niso zapisane. Posebno izvrsten je samospev Črtomira, ko svojim vojakom, predno z njimi udari na vruga, napije „na Slavo i dom“, i za tem doneči kor srčnih vojakov. Neizrečeno mil i pomemben je dalje samospev ribičev, ki jutro po izgubljeni bitvi veslá tužen po bohinjskem jezeru i poje: „Plavaj, plavaj prosta ribica, vjela boš se v mrežico“ itd. — „Glasbenk“ — kakor jih je sama imenovala — je tudi, žalibog nekaj odšumelo za na veke; ostale so le sledeče zapisane: „Rodoljubice“ (okrogle), „Spominčice“ (okrogle), „Zoranka“ (polka), i „Milotinke“ (gorenjske), — vse prekrasne, mile i izvirne.“ Tako dr. Toman.

Vso književno zapuščino Josipino obetal je njeni soprog tedaj, da jo bode zbral in uredil ter z obširnejšim životopisom in sliko njeno izdal tiskom. — Do denšnjega dné — za celih trideset let — se to

ni zgodilo! Sedaj je tudi že dr. Toman mrtev . . . Spisi Josipine Turnogradske, izdani vsi na svetlo, bili bi gotovo najlepši spomenik pokojnici, katerega si je sama živa stavila, in jasen tolmač besedam na njenem kamenem nadgrobnju: „Kdor dušno živi, ne umrje“.

IV.

Naša pisateljica v Slavjanih.

Dr. Toman v omenjenem svojem poročilu o literarni zapuščini Josipine Turnogradske pravi še tudi, da so „Slovani sledili z radostnim srcem i paznim okom nje spisovanju“. In res, spisi Josipine Turnogradske so bili upozorili iste naše brate slavjanske na visokih Tatrach, pa i celó tam ob ledeni Nevi. Znani slovaški književnik M. J. Hurban v svojem listu „Slovenské Pohľady na literaturu, umenie a život“ v Skalici 1851., zv. 4. pohvalno omenja njeni sestavek „Slavjanski mučenik“, v katerem je popisana žalostna smrt Vilka Šuleka, mladega Slovaka, ter na konci veli: „Izrekamo naš globoki poklon, poln hvale in poštovanja do plemenite dame, ker je tam na dalnjem ljubeznjivo spomenila v srci milostnem brata od severa tatranskega — umučenega zaradi vernosti k svojemu cesarju, zaradi ljubavi do svojega narodá, do nesrečne matere Slave!“ A ruski časopis „Съверная Пчела“ v Petrogradu 1852., č. 66. isto tako hvali rodoljubje „molode dčvuške“, katera je napisala pripovedico „Boris“, ter napósled o njej čudeč se vzklikuje: „Eto javljenije redkoje v tom kraji!“ — Tako se je torej i tam pri slavjanskih bratih naših Slovaki in Rusih objavila in razlegala hvala in slava hčeri malega narodiča slovenskega, plemeniti naši Josipini Turnogradski!

Josipini Turnogradski

na prerani grob.

Cvetlica mlada stala na livadi,
Najlepša, kar pomlad jih je rodila;
Še komaj nježno nedro je razvila,
Cvetela v prvi svoji je pomladi.

Pa glej! ko še stoji v najlepši nádi,
Le pade z neba slana oj nemila!
In že cvetica glav'co je nagnila.
Za njo žaluje vse po zelenjádi.

Tako za Tabo, mila Josipina!
Prerano, ah! cvetica ljubeznjiva,
Žaluje draga Tvoja domovina.

Ostala večno boš nepozabljiva
U srcu vsacega Sloven'je sina.
Naj tihi mir koščice Tvoje kriva!

Jos. Str. — („Novice“ 1854., 51.)

Vinska modrost.

Posnetke priobčuje J. Trdina.

ekje sem bral, da uči modroslovje, kaj je kaka reč, kakóva je in zakaj je taka in ne drugačna. Tudi vinska modrost nam razlaga, kaj je vino, kakóva svojstva ima in zakaj je táko ka-keršno je.

I. poglavje.

Zgodovina.

1. Dobri angeli so svoje uporne, Bogu nezveste tovariše premagali in jih preganjali tja do gorečega pekla. Strašna vročina, ki je puhtela iz njega, jih je prevzela, užejala in oslabila, da so komaj gibali. Bog se je prijatelj svojih usmilil in jim ustvaril, da so se okreščali, vino. Kako sladka je bila ta nebeška pijača, ne moremo si niti misliti, nikar z besedo dopovedati. V nje spomin govorimo še dan denašnji, kadar hočemo kako vino pohvaliti, da je bolje od vsakega družega: Ta kapljica je taka, da bi jo angelci pili.

2. V raji je imel naš prvi oče Adam vsako dobroto in torej tudi vino. Trpeti mu ni bilo treba zánje nič. Cedilo se je iz grozdja kar samó, po polnem zrelo in omlajeno in teklo v prelepo marmornato korito, ki je bilo razpeljano po vsem raji. Zajel in pil ga je tedaj, kjer koli mu je prišlo na misel. Menda se spominajo tega vinskega studenca naši Dolenjci, ki se pogovarjajo tako radi, kaj bi bilo, ko bi se izpremenila njihova Krka v vino. Slišal sem sivolase in plešaste starce, da so, gledaje vánjo, globoko vzdihovali: Žalostna naša Krka! Zakaj nam ne nosiš mesto mehke in mlakužaste vode, preljubo, žlahtno vince? Koliko lepih denarcev bi nam prinesli zánje bogati Gorenjci in oh, koliko bi ga lahko popili tudi mi samí!

3. Jedenkrat se je Adam vina preveč nacedil, kar ga je tako vnelo in ujunačilo, da se je šel z bikom bóst. Bik je bil že takrat hudoben debeloglavec, pa je Adama nasadil na roge in mu izdrl rebro. Bogú se je revež smilil. Pobral je rebro in ustvaril iz njega Evo, da bi svojega moža, kadar bi se zopet preveč napil, lepo spat spravila in ga varovala neumnosti in nesreče.

4. Ker so naši prvi roditelji grešili, zapodil jih je angel iz raja. Ko je bežal Adam mimo vinske trte, storilo mu se je milo, da bo moral živeti zanaprej brez njenega sadú. Bliskoma jo je izruval in tekel ž njo proti vratom, ki so se zdajci zaprla za njim in njegovo ženo. Izgubil je za vse veke blaženi raj, ali srečno je unesel iz njega tolažilo, ki

nam olajšuje in odganja tako vspešno vse težave in bridkosti posemeljskega življenja.

5. Adam in Eva sta živetarila ob potu in žuljih tako sirotno, da bi bila gotovo od žalosti umrla, ko bi bila mislila na svojo nekdanjo srečo, katero sta tako po neumnem zapravila. Vedno usmiljeni nebeški oče vzel jima je torej spomin, da nista nič vedela, kako dobro se jima je godilo. Adam je čisto pozabil, kako prijetno je bilo vino in zakaj je ugrabil trto. Radoveden jo je usadil in ko je grozdje zacvetelo in tako lepo zadišalo, mislil je, da ni mogel prebiti brez nje radi tega neskončno nežnega, milega in sladkega duha. Eva je potrgala cvetje in dejala doma v lonček, da bi ga hodila s svojo rodovino duhat. Kakor dajó naša dekleta fantom žlahtni šipek, dišec in rožmarin, dajale so Evine hčere, vnuke in pravnuke ljubčkom svojim cvetoče grozdje. Ker so jih ljubile tako prirčno, prinesle so jim vsak cvet, katerega so dobile. Grozdje ni moglo po takem nikoli dozoreti in vino je ostalo človeškemu rodu neznano veliko, veliko sto let — od očaka Adama do splošnega potopa in očaka Noeta.

6. Na paši je zapazil Noe, da hodi kozel nekaj v skalovje zóbat in da je vselej, kadar se je od tamo vrnil, nenavadno veselo poskakoval in se objestno šalil in bódel z drugo dróbnico. Šel je gledat in našel med pečinami obilo sočnega grozdja. V zavetji je lahko dozorelo, ker dekleta niso vedela zánje. Noe se je nazóbal in se neizrečeno veselil, da je zasledil tako žlahten sad. Naredil je na prisojni gorici vinograd in zobal z rodovino grozdje; kar niso mogli pojesti, pa je stlačil in pridelal mošt, iz katerega se je naredilo vino. Ker mu še ni poznal močí, premagalo ga je in omamilo, da se je zvrnil. Tudi njegova žena ga je pokusila, ali zdelo se jej je tako kiso, da ga ni marala piti. Pijanemu očetu se je jeden sin glasno rogal in smijal. Tudi Noetovka je bila na moža nejevoljna, pa je vzela nož in mu porezala vse trte. Drugo leto so odgnale še lepše in rodile mnogo boljše vino, katero je srkala v slast tudi ona sama. Pred smrtjo je dal Noe vinograd svojima dobrima sinovoma, ki sta ga vedno spoštovala; Kam, ki ga je zasramoval, ni dobil ne jedne trte. To ga je silno razkačilo. Ko sta šla brata nekamo od doma, pognal jima je v vinograd svoje prasce, da bi ga pokončali. Prasci so razrili in prerahlali vso zemljo okoli trt, kar jim je neizmerno koristilo. Gospodarja sta namečkala toliko vina, da nista vedela kamo bi ga spravila in bilo je sladko, da so se kar usta sprijemala.

Ta povest nas učí, da je bil pravi začetnik vinstvu smrdljivi kozel, in da so iznašli dve pglavitni potrebi in deli v vsakem vinogradu: réz in kóp baba in prasci. To je uzrok, da so vinski bratci z večine

bábjaki in dostikrat prav po kozlovsko pohotni nečistniki. Od tod tudi prihaja, da se valjajo pijanci tako pogostem po blatu in lužah, kakor da so svinje ne pa po božji podobi ustvarjeni in s pametjo obdarjeni ljudje in kristjani.

7. Skrivnostno omotico, kateri pravimo pijanost, razložil nam je že pred več leti prav dobro dr. V. Z. Njegova pripovedka ima v narodu dosta žlahtnic. Jaz bom opisal prigodbo tako, kakor se zdi najbolj verjetna našim Podgorcem, ki so v takih rečeh stari strokovnjaki in zvedenci.

Dokler Noe ni poznal vina, pil je samó vodo. V vodi so se redile že od nekdaj žabe. Žabe so bile torej tudi v Noetovem trebuhu. Ko je začel vino piti, studila se jim je nova mokrota, ki je imela tako težak in zopern duh. Jele so se nemirno in plaho zaganjati sèm ter tja po želodcu. Jedna, ki je bila morda najbolj nežna in lišpava, ni mogla več prebiti v tej plaži, pa je pobegnila skoz požiralnik v glavo in potrkala na vrata lepega hramčka, v katerem je prebivala božja deklica Pamet. Pamet, ki je bila jako gostoljubna gospodična, odprla je žabi in se začela z bodro živalico prav živo in prijetno razgovarjati in kratkočasiti. Obe sta bili jedna z drugo po polnem zadovoljni. Isti čas čutil je tudi Noe tako veselje v svojem srci, kakeršnega še nikoli ne, kar je bil na svetu. Z nova si je natočil polič in ga izpraznil. Zdaj pobegne v glavo druga žaba; tudi njej je Pamet radovoljno odprla. Potrdil se je starodavni pregovor: tri ženske, cel semenj. Pamet se ni mogla nasmijati žabama, ki sta glasno in radostno prepevali: Le ga, le ga! Tudi Noe, ki je bil srečen in presrečen, ji je slišal in jima odgovoril: Ga pa bom, dober svèt se ne sme nikoli prezirati. Vriskaje in prepevaje si je napolnil tretji polič. Še predno ga je polokal, pribežala mu je v glavo tretja žaba. Potrpežljiva Pamet jej je odprla ali ne baš rada, ker je bilo v hramčku jako malo prostora in ni ljubila velike in šumne družčine. Samopašne žabe se je zdaj, ko jih je bilo toliko, niso dosti bale. Vedno so hotele vse tri zajedno govoriti in jedna drugo prekričati. Kmalu so se jele tudi brecati, pahati in pretepati. Pamet jih je pogovarjala in krotila, ali je malo pomaglo. Za hip so se pomirile, objemale in poljubovale, ali kakor bi trenil, skočile so zopet brez uzroka jedna v drugo in se začele gristi in suvati. Z njimi vred je tudi oče Noe tako burno rogovilil in razsajal, da ga žena ni mogla lahko potolažiti. Nekaj časa jo je strastno pritiskal k srcu in jo božal, grlil in poljubljal, da mu je prejšnjo nerodnost že skoraj po polnem oprostila. Komaj pa jo je ublažil, jel jo je zopet karati in zdajati in napósed se jej je celó zagrozil, da jo bo obunkal, če ne bo

molčala. Ko je načel četrti polič in ga izlival curkoma v želodec, pobegnila je od tod četrta žaba, da je ne bi gnjusna poplava zadušila. Pamet jej ni hotela odpreti. Poleg hrvatskega pregovora: „Sila Boga ne moli“, prilomastila je v hramček tudi brez dovoljenja. Ker je bil za pet oseb pretesen, vnel se je strašen hrup, pretep in polom. Žabe so vrgle najprej Pamet iz hrama, potem pa so vse, kar je bilo v njem, raztrgale, potrle in porazbile. Napósled so se jele klati in daviti med sabo, dokler so vse upehane in izranjene na pol mrtve pocepale in umolknile. Kar so delale žabe, delal je pijani Noe, dokler se je zgrudil na isti način tudi on in zaspal. V spanji mu je vino izhlapelo in žabe, ki so se s časoma zopet zavedele, preselile so se nazaj v svojo domovino. Po njihovem odhodu se je vrnila Pamet v svoj hramček, ali o joj, kako grdo je bil razdejan in opustošen! Niti najmanjša stvarca ni ostala v njem cela in nepohabljena. Vsak drug bi bil obupal in rekel, da te kvare ni moči popraviti. Ali Pamet je bistrourma umetnica in spretna delavka, ki se ne ustraši nobenega posla in truda. Najprej je pomila in požuljila pòd, preslikala stene in si ulila (za vsako gospodično preimenitno reč!) ogledalce. Potem je trebalo tesati, strugati, presti, tkati, šivati, plesti, vesti in še marsikaj družega. Delo se je tako čudovito pospešilo, da je bila še tisti dan popoludné nova oprava dogotovljena. Ko se je Noe iz težkega spanja prebudil, bolela ga je glava; ves život mu je bil potrť, duh pa tako čmeren, da mu se ni ljubilo niti govoriti. Ko pa je Pamet svoj hramček zopet uredila in prenovila, odlagnilo mu je, kakor bi odrezal. Truplo in duša sta mu brzo okrevala; z boleznijo je prešla tudi otožnost. Hudo žejo, ki mu je sušila grlo, potolažil je peti poliček, s katerim si je postregel po srečno prebiti nadlogi.

Kar je doživel Noe, dogaja se prijateljem vinske kapljice še dan denašnji. Za merilo te pijače rabi naš narod že od nekđaj žabe. Jedna razveseli srce in ne škodi niti duhu niti telesu: noben pameten človek je ne zameri in ne očita. Tudi dve se oprasčata, ako zalezeta v glavo prav poredkoma. Tri so že čez dovoljeno mero, ali na svatbah in ob drugih velikih svečanostih in godiščih se jim ni moči vselej ubraniti: če niso preveč hudomušne, jih ljudje ne sodijo baš strogo, dobrega glasu in poštenja ne vzamejo. Za štiri žabe pa ni nobenega izgovora. Ker človeka poživinijo, zmatrajo se po pravici za greh, grdobo in sramoto. Nesreča, da jih ujame, primeri se lahko tudi modrijanu, ali se ne bo z njimi ponašal, nego se sramoval in zanaprej takih prilik ogibal.

Gospod Janez.

Novela. Spisal Janko Kersnik.

O blagor možu, ki ne gane,
 Ne zmoti ga podoba lepa!
 Bridkosti srčne so neznane,
 Neznana mu ljubezen slepa.

I.

Levstik.

Dod širokim holmom, tam globoko doli v prijazni Dolenjski, leži mala vas; Grm jo imenujejo. Na holmu, skoraj pod vrhom stoji prijazna, na novo pobeljena cerkev z nizkim, poleg nje prosto stoječim zvonikom, čigar line zakrivajo široki, rudeče pobarvani zatvori. Tudi jabolko vrhu stolpa in križ na njem, vse se blišči v zahajajočem solnci tako svetlo, da je videti že od daleč vse prenovljeno in popravljeno.

Prav tako tudi bližnji farovž, čigar belo zidovje se sveti skozi goste, polne veje sadnega drevja, katero obdaja malo poslopje. Po njegovi strehi se kažejo široke rudeče proge nove opeke ter jasno pričajo, da ni še dolgo tega, kar je mojster króvec preložil in prekril vso streho. Ko bi pa kdo še dvojil o tem, prepriča ga do dobrega letna številka, narejena gori pod slémenom iz rudeče opeke; ona nam pripoveduje leto, v katerem so se vršile vse te poprave in v katerem tudi pričenja naša povest.

Pod farovžem, skrit za tremi košatimi orehi, stoji mali hlev, tudi lastnina duhovnega gospoda, kateremu je v varstvo izročena grmska fara, in nekoliko nižje proti vasi kaže se nam na pol zidana, z živo trto preprežena hišica — cerkvenikovo stanovanje. To rabi tudi za učilnico; kajti učitelja in šolskega poslopja Grm nima; zato pa se bavijo župniki s poučevanjem, in cerkvenik mora v ta namen prepuščati svojo dokaj prostorno sobo.

Pod župnijo — na južnem brdu, razteza se prostoren vrt, in visoke raznobarvne georgine, ki rasto in cvetó po robu gredic, pričajo nam molcé, da prihaja že jesen v deželo. V spodnjem konci vrta stoji zelena lopa, katero krije z debelimi grozdi obložena vinska trta in pred njo sloni nocoj ob trdni, leseni ograji visokorasten mož, čigar oprava nam kaže njegov stan: grmski župnik, gospod Janez.

Od tu se odpira krasen razgled čez daljno ravnino, po kateri se vije, srebernemu traku jednak širok potok, in poleg njega bela, prašna cesta.

Tja, na cesto je upiral župnik neprestano svoje oči, ter časih zakril čelo z desnico, ako mu je zahajajoče solnce temnilo pogled. Med tem pa je pušil v jednomer iz dolge lesene pipe.

Za njim na vrtni gredi pa je kopal rujav pes, prepeličar, črno prst ter lovil miši.

Celo uro skoraj se je že mudil župnik na vrtu ter hodil gledat čez ograjo tja doli v ravnino; pričakoval je nekoga. In kakor že večkrat nocej, tako se je tudi sedaj zopet obrnil z nekoliko nejevoljnim obrazom od ograje ter vrnil se po peščeni poti med gredicami proti župnji in od tam zopet nazaj.

„Ne bo ga!“ govoril je polglasno ter prižigal ugaslo pipo.

Bil je — kakor smo že omenili — visokorasten mož, malo preko trideset let, koščen in skoraj suh. A lice njegovo ni bilo blede, in izpod gostih črnih obrvij je zrlo dvoje prijaznih, sivih očíj. Na glavi je nosil malo, črno čepico, opravljen pa je bil v dolgo, temno suknjo.

Postal je zopet ob ograji; tam doli v ravnini, kjer je cesta delala mal ovinek, dvignil se je prašen oblaček, in kmalu potem se je prikazal iz njega lahek, odprt voz, katerega je vlekel uren konjič.

„Ah vender, vender!“ dejal je župnik nekako veselo; spoznal je bil svoj voz ter vedel, da se pelje v njem oni, katerega je že tako dolgo pričakoval. Z naglimi koraki se je vrnil v farovž in med vratmi glasno zaklical: „Urša, Urša, je li vse pripravljeno? Peter že prihaja!“

Močna, kmetsko opravljena ženska, katero je vsak na prvi pogled spoznal za sestro župnikovo, pristopila je na prag.

„Vse, vse!“ odgovorila je tudi z veselim glasom; „Bog zna, kakšen je Peter? Toliko let ga nisem videla.“

In oba, brat in sestra sta šla k vrtni ograji pogledat v dolino, kjer se je urni vozič vedno bolj bližal domači vasi. Kmalu je bil pod klancem, in nekoliko minut pozneje postal pred farovžem.

Iz voza je stopil elegantno, gosposko opravljen mož ter burno pozdravil župnika, hitečega mu naproti. Bila sta oba jednake velikosti, in tudi skoraj enakih let; gosta, dolga, črna brada je zakrivala prišlecu pol obraza, a na glavi se je pokazala mala pleša, ko je snel klobuk v vesel pozdrav.

„Da si le prišel, Peter! Kako sem te vesel!“ dejal je župnik ter vodil gosta do stopnic.

A tu je prišla Urša.

Tudi ona je hotela ponuditi prišlecu roko; a ugledavši pred seboj moža, katerega jej je bila domišljija prej po polnem drugačnega slikala, obstala je ter malo v zadregi dejala:

„Ah, Peter — gospod Peter! Ni Vas moči spoznati!“

„Kaj ne — brada, brada?“ odgovori ta veselo. „Pa stráni z gospodom! Tikaj me, kakor si me nekdan pred petnajstimi leti — saj od tedaj se menda nisva videla — če ne ti bom vračal!“

Prijateljta sta kmalu potem sedela pri kozarci vina, Urša pa je spravljala sobo v red, namenjeno župnikovemu gostu, in radovedno ogledovala mali usnjati pa lepo okovani kovčeg, katerega je bil prinesel hlapec z voza.

„Torej tukaj prebivaš Ti?“ dejal je med pogovorom novodošlec ter ozrl se po stenah.

„Da, da, tukaj!“ nasmehnil se je župnik in tlačil zopet tobak v svojo pipo.

„Pa vrane in kavke in zajce tudi še streljaš!“ omenil je oni kažoč na lepo puško, viseča ob steni.

„Tudi še! Ha, ha!“

„Poleg tega pa —, duše paseš! Ha, ha!“

Župnik se pri zadnji prijateljevi opomnji ni smijal, nego bliskoma se je ozrl v Petra, kakor bi hotel pozvedeti, se li oni šali. — Pa Peter je ogledoval od daleč veliko odprto omaro v kotu, kjer je videl mnogo knjig nakopičenih in med njimi polno časopisov, vse v nekem neredu, kakor je navaden pri ljudeh, ki mnogo beró, a ljubijo naglo razliko v taki duševni hrani.

„Koliko je pač tega, kar sva se zadnjikrat sešla — Janez?“ vprašal je oni po kratkem molku.

„Lahko je zračunati! V prvem letu po novi maši moji obiskal si me na Gorenjskem, tedaj si bil stopil v državno službo — in jaz sem sedaj najst let duhovnik. Torej — čez deset let zopet!“

„Da, da; tako je! In Urše nisem videl, odkar sem odrinil na vseučilišče. Pa vedno je — jednaka. Kedaj si jo vzel k sebi?“

„Letos stoprav, ko sem postal sam svoj — gospod!“

„Ah, letos!“

„Naučila se je nekoliko kuhati in gospodariti in — stara je tudi že dovolj!“ nasmehne se gospod Janez.

„Kanonična leta! Da, da,“ pritrđi Peter; „pa kako je doma pri vaših? — Oče so umrli, in kaj počnó mati?“

„So tudi umrli! Brat je gospodar. Pa jaz že dolgo nisem bil tam.“

„Kakor pri naših! In tudi mene ni bilo že dolgo, dolgo v domačo vas!“

Molčala sta nekoliko časa; uglobila sta se vsak v svoje misli, pa morda oba v jednake.

Peter se je prvi vzdramil.

„Si li zadovoljen — Janez?“ vprašal je naglo ter uprl svoj temni, bodeči pogled v župnikovo resno lice.

Le-ta se je nasmehnil, ne posiljeno, nego mirno, naravno in skoro veselo; ozrl se je ob jednem v prijatelja.

„Da, Peter, zadovoljen sem! — Česa mi je pogrešati?“ pristavil je po kratkem molku.

Peter je obrnil svoje oči v drugo stran. Pogled in besede župnikove so bile tako prepričevalne, da ni vedel ugovora; pa vesel tudi ni bil onih besed.

„In Ti?“ vprašal je sedaj župnik.

„Ah, jaz, jaz —! Kaj pa je zadovoljnost? Kaj pa je — sreča?“ Nagubančil je čelo ter segel po kozarci, katerega si je bil z vinom napolnil. Toda pil ni; kozarec je vrtil med prsti, in zrl v nasprotno steno.

Tudi župnik je gledal za oblaki, kateri so se gosto dvigali iz njegove pipe. Pa bilo mu ni na tem, da bi nadaljeval takov pogovor.

„Nekoliko časa boš ostal pri meni, Peter?“ vprašal je prijatelja.

„Dolgo ne morem; nekoliko dnij morda — ako me boš hotel. Odpust moj v kratkem poteče, in potem itak ne bom daleč od tu.“

„Dobro uro imaš do Križa. Kateri naju bi si bil mislil pred leti, da bodeva kdaj tako blizu in tako različno poslovala?“

„Res je! Pa razlika vender ni tólika!“ smeje se zopet Peter. „Jaz sem sodnik, okrajni sodnik za ta svet — ti pa delaš za — onega!“

„Ti si vedno stari —“ omeni župnik z lahkim smehljajem.

„Grešnik — kaj ne?“ konča Peter njegovo opomnjo.

Župnikova sestra je vstopila, in za njo farovška dekla; prinesli sta večerjo. Urša je na Petrovo vabilo séla k mizi in pogovor se je sukal o nekdanjih srečnih otroških in mladeniških letih, katera so prebili vsi še doma v rojstveni vasi.

Potem sta šla prijatelja na kratek sprehod v dolino.

Mesec je svetil skozi gosto sadno drevje, katero je rastlo ob potu, tekočem čez holm, in po bližnjih vinógradih peli so še kasni cvrčki jednoglasno svojo pesen.

„Ali še pesmáriš in verze kuješ, Janez?“ vpraša zdajci župnikov gost prijatelja.

Da je bilo svetleje, videl bi bil, kako je lahka rudečica oblila župnikovo lice.

„Še!“ dejal je naglo, ter pristavil: „Za kratek čas!“

„Srečen človek! Da imaš še časa dovolj za to!“

„Kujem jih! Potem jih pa požigam!“

„Ah, to tudi še?“ nasmeje se Peter. Potem pa je zasukal pogovor na drug predmet.

(Dalje prihodnjič.)

Novejši pisatelji ruski.

Piše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergéjevič Turgénev.

(Dalje.)

sa drugačna ženska, nego Asja, je Liza v povesti „Plemenitaško gnéздо“ iz l. 1858.; ona je sploh med Turgenevljimi ženami neka posebnost. Ko jo nesrečni njen ljubljenec zapusti, tedaj še le se nam v pravem svitu pokaže čista njena ljubezen, katera jo sili, da v tihi resignaciji moli za ljubega svojega, moli iz prepričanja in ne samó površno, ter svojo nesrečo smatra samó za nekako zasluženó kazen, s katero jo je obiskal Bog zavoljo njenih grehov. Pogumno prenaša svojo usodo in na jezik ne pride jej žal-beseda. Njen ljubček Lavreckij, za mejo olikan, spada k ljudem tiste vrste, ki sicer vidijo, kaj je nejasno, negotovo, napačno, ali nimajo v sebi toliko moči, da bi se po robu postavili obstoječim razmeram in bi svoje misli in nazore skušali prenesti v obdajóčo jih družbo. Ta mož dobí vést, da je razuzdana in lahkomišljena njegova žena, v nerednem svojem življenji umrla. Zgodi se, da se kmalu na to zaljubi v mlado Lizo. Ali ravno, ko jej izda svojo ljubezen, vrne se žena njegova ter mu zmoti vse načrte. Pa to ni dovolj! Ko odide Liza v samostan, uda se Lavreckega žena znovič prejšnjemu grdemu življenju. Dvojno nesrečni mož tolaži bolečine duše svoje s tem, da se čvrsto poprime dela in skrbi očetovski za svoje kmete. Bralcu se zdi, kakor bi se bil kak hudournik razlil čez cvetoče livade ter povsod pokazal uničevalno svojo moč, svojo neusmiljeno strogost.

Zopet drugačna je žena v povesti „На канунѣ“ (na predvečer) iz l. 1859. Ona nima sicer na sebi tóliko ženskega, kakor Liza, ampak Asji je podobna in še bolj je moška od te. Ljubezen v njej spi dolgo in trdno, ali napósled pridere na dan, kakor čvrst in čist pogorski potok. Ona je po polnem samostojna; ali gluha je za vse besede sladkih prilizovalcev. Duša jej hrepení po moži, kateri bi gojil velike ideje in neupogljiv pogum in bi se sploh odlikoval s svojim delovanjem in mišljenjem. Ta mož je mlad Bolgar Insarov; on mnogo poskuša v svojem življenji; pripravlja se že, da odide v domovino svojo na boj proti Turkom, ali tedaj obolí smrtno in idejalni in mogočni njegov duh zaprt je v krhko lupino. Heleni on takoj s početka ugaja, ker odločno

in moški vrže nesramnega in nagajivega pijanca v vodo, da si tam obladi vročo svojo glavo. Ljubezen Helenina je neskončna, brezozirna; pripravljena je, da se vrže v krvavi boj z življenjem in nadlogami njegovimi. Za ljubljena pozabi sorodnikov, znancev, domovine. —

„Na kanuné“ je sploh jedna iz najboljših in najdovršenejših povestij Turgenevljih. Mojster se nam kaže v tem delu Turgenev zopet, kader nam riše Stahovljo hišo; čvrsto sta slikani tudi dve osebi, ki sta bolj postranski: to je ubogi Berencev, ki se uda znanstvenemu delovanju, ker pri ženskah nima sreče —, in slikar Šubin, mož, ki s svojim cinizmom zasmehuje ne brez sreče in vspeha vse akademično in se vsled tega spre celó s Heleno. Ker mislijo nekateri, da pač ni ruskih razmer primerjati z našimi in da se je od njih le malo učiti Slovincem, postavim naj sem to-le sodbo njegovo o ruskem stanju tedanjega časa: — „Mi nimamo še nikogar, nimamo nobenih mož; ozrimo se kamorkoli, vse je samó puhla ropotija, majhni Hamleti, samojedci, ali pa temna noč, gosta tema nevednosti, ali pa tudi postopači, slamomlatci in kričači. Tudi takih ljudij imamo, ki so preučili sami sebe do najmanjše podlosti svoje, ki „za žilo“ potipavajo vsak čut svoj in sami sebi pravijo: To so moji čuti, to so moje misli! Res koristno, pametno delo! Ne, ako bi med nami bilo pametnih ljudij, ta deklica — Helena — ne bi šla od nas, ta dovtetna duša se ne bi nam izpóznila, kakor riba v vodi. Kedaj pride vrsta na nas, kedaj se pri nas pokažejo pravi možje?“ — In nauk iz tega? Molčimo!

Izborna slikani so v tem delu tudi posamični prizori, kateri nam kažejo veliko umeteljniško moč Turgenevljo, kakor malokje. Da se bralci lahko o tem prepričajo, postavim naj le-sem črtico, kako si Insarov in Helena odkrijeta duši svoji.

— Helena si zakrije obraz. — „Vi me hočete prisiliti, naj vam izpovem, da vas ljubim,“ zašepeta; „zdaj sem to že izgovorila.“ — „Helena!“ vzklikne Insarov. Ona si vzame roke z obraza, pogleda nánj in se mu vrže v naročaj. Insarov jo krepko objame in molčí. Ni mu treba praviti, da jo ljubi tudi on. Saj je samó iz njegovega vzklika, iz nenadne izpremembe vsega njegovega bitja, iz tega, kako so se mu gibale vzdigujoče se in poljoče prsi, katerih se je tako zaupljivo ožimala, in kako so se prsti njegovi dotikali njenih las — saj je iz tega morala razumeti Helena, da je ljubljena. On molčí, tudi ona ne želi besed: — on je tukaj, on ljubi . . . česa mi je treba več? — Tihota sreče, tihota nekaljenega upanja, doseženega smotra, tista nebeška tihota, ki celó smrti podaja pomen in lepoto, vso jo je napolnila s svojim nadzemelskim mirom. Helena ne zahteva ničesar, ker ima vse.

— Brat moj, prijatelj moj, ljubček moj! . . . šepečejo njena ustna; sama ne vé, čegavo je to srce, ki jej bije in polje v prsih tako osrečujoče, da-li je njeno, ali njegovo. — On stoji nepremično, v krepkem objemu drži to mlado življenje, ki se mu je udalo, na svojih prsih čuti novo, neizrečeno dragoceno breme; ginenost in neizmerna hvaležnost potrli sta mu dušo in solze, o katerih ni nikdar slutil, zalijejo mu oči . . . Helena ne joka, samó vedno šepeta: — Prijatelj moj, brat moj! „In pojdeš li z mano kamorkoli?“ vpraša jo čez jedno četrto ure kesneje Insarov, še vedno držeč jo in podpirajoč s svojimi rokami. — „Kamorkoli, do konca sveta. Kjer si ti, sem tudi jaz.“ — „Ali se ne motiš? veš, da roditelji tvoji nikdar ne privole v najin zakon?“ — „Ne motim se, to vem.“ — „Veš, da sem ubog, skoraj ne berač?“ — „Vem.“ — „Da nisem Rus, da mi ni usojeno, živeti na Ruskem, da moraš pretrgati vse svoje zveze z domovino, s sorodniki?“ — „Vem, vem!“ — „Veš li, da sem se posvetil težavni, nehvaležni stvari, da bodem . . . da bodeva morala prenašati ne le nevarnosti, ampak tudi pomanjkanje, morda celó ponižanje?“ — „Vem, vse vem . . . jaz te ljubim.“ — „Da bodeš morala opustiti vse navade svoje, da boš tam sama, med tujci, in prisiljena delati . . .“ — Ona mu položi svojo roko na ustna. „Ljubim te, ljubček moj.“ — Insarov poljubi jej ognjevito ozko, nežno roko. Helena ne odtegne je od njegovih ust in pogleduje nánj z nekako otročjo veselostjo in jasno radovednostjo, kako jej zdaj roko, zdaj prste obsipa s poljubi. — Nenadoma se zarudi in skrije svoj obraz na njegovih prsih. Prijazno povzdigne jej on glavo in nepremično jej gleda v oči. — „Zatorej mi bodi pozdravljena!“ reče jej, „žena moja pred ljudmi in pred Bogom!“

Smešno plemenitaško gospodarstvo pa napuh in prevzetnost propale aristokratije kaže nam Turgenjev v „Prvi ljubezni“ iz l. 1860. Turgenjeva so nekaj vprašali, katero iz povestij svojih najrajši bere. On je baje odgovoril: „Temu vprašanju določno odgovoriti, ni lahkó. V resnici prebiram jedno iz svojih povestij s posebno zadovoljnostjo, kadekoli pripravljam svoja dela za kako novo izdajo. Ta povest je „Prva ljubezen“. — Jaz le malo pišem in trudim se, da ostanem na resničnih tleh. V noveli „Prva ljubezen“ pripovedujem resnično dogodbo, in pri tem ničesar ne olepšavam; ko jo berem, tedaj mi stopijo vse delajoče osebe živo pred oči.“ — Snov sama na sebi je precèj opolzka, ali pesnik ne dopusti nam, da moralizujemo in tožimo, kako propade vse, kar je lepo; ampak dá nam samó, da občudujemo skrivnostno moč ljubezni. Lepa hči kneginje Sasekinke, Sinajida, zmoti glavo mlademu človeku, čegar hrepenenje, plahost in ljubosumnost nam pisatelj izbornó riše; ali dasi je Sinajida v ljubezni udana temu mladeniču, je vendar le ob

jednem priležnica njegovemu očetu, in nečisto svojo strast skuša omiti in očistiti v neoskrunjeni čisti udanosti mladostne duše.

V naslednjem letu izdá Turgenev slavnoznani roman „Otci i děti“ (Očetje in sinovi). — Nikolajeva vlada je zaspala v smrti; prestol je zasel nadepolni car-osvoboditelj. Vse je skušalo otresti s sebe stare verige, neznosne razmere; vsa družba je začela podirati in spravljati stráni okuženo staro grobljo. Ali da bi bil kdo z nova začel zidati, na to ni mislil nobeden; toda v velikih mestih, narodih in državah ne dela se tako. Stare hiše se res podirajo, vendar na njihovo mesto se stavijo takoj nove; naglo rastó, navadno za zunanjim zidovjem starih, vlažnih labirintov, in ko greš nekega lepega dné mimo, podrli so tudi zadnje zidove in dovršeno in veličestno zablíží ti nasproti sijajna palača. Tako mora biti tudi v narodih, državah: prostor ne sme ostati nikdar prazen; ako se je starina podrla, treba je začeti z novino. Ruska družba za prve dobe Aleksandra II. tega načela ni pripoznavala: glavna naloga se jej je zdela, da vse kritikuje, da podira. In ti nazori so se širili po vsej Rusiji, poplavljali so jo vso tako, kakor mogočne reke, kadar se o povodnji razlivajo čez širne planjave. In teh nazorov so se poprijeli najbolj neomikanci ali polomikanci, ki mislijo z besedo in frazo razvozlati najtežavnejše probleme socijalnega vprašanja. Prej so čestili Goetheja, Hegla, Schellinga, zdaj se je verovalo v Büchnerja, Vogta in Darwina: vse preko se je pečalo s prirodznanskimi vedami; literati in studentje secirali so žabe in druge reprezentante naše fasone; zato ker je to bilo — moda. Iz takih ljudi so se izcimili — nihilisti, s prva še jako nenevarna socijalna stranka. Nihilisti šestdesetih let razločujejo se od socijalistev in teroristov sedemdesetih in osemdesetih let ravno tako, kakor Voltaire ali Rousseau od Robespiera ali Dantona. Takrat se je namreč mladina pečala z literarno kritiko, vánjo je izlivala vse svoje svobodoljubne mišljenje; da bi se bil kdo dejanski uprl proti despotizmu, na to se še mislilo ni. Nihilisti zaničujejo vse, kar pripada čustvu in domišljiji, pojezija in umetnosti sploh jih ne brigajo, ali samó tóliko, da zbijajo ž njimi neslane dovtipe in šale: oni verujejo le v materijo, le v pozitivno in praktično. — In ker so po misli moji naše razmere v mnogočém podobne ruskim, drzнем se staviti pohlevno vprašanje, ne poje li dan danes tudi naša mladina slavo materiji in frazi? Zdi se mi (— rad bi se motil —), da tudi o njej veljajo besede pesnikove:

„Kaj grácij trojica, kaj muz jej zbor je?
Melpómena pléve naj, pegaz naj orje!“

Ljudi s takimi nazori nam slika Turgenev v „Očetih in sinovih“. Za dokaz tej trditvi vzemimo pogovor med starim plemenitašem Pavlom

in mladim nihilistom Bazarovom, junakom tega romana. Pavel pravi: — „Da, Nemci, ti niso po mojem ukusu. Prej so bili še znosni, imeli so znana imena: Schiller, Goethe n. pr. Moj brat te pisatelje jako spoštuje; zdaj pa vidim med njimi samó kemike in materijaliste.“ — „Dober kemik je dvajsetkrat koristnejši, nego najboljši pojet,“ reče Bazarov. — „Zares?“ odvrne Pavel in povzdigne trepalnice, kakor bi se bil ravno vzbudil; „vam se zdi umetnost stvar brez nobene vrednosti.“ — „Umetnost je, denar dobivati in kurja očesa do dobra pregnati!“ vzklikne Bazarov z zaničljivim smehljanjem. — „Ta je lepa! Kako? Vi se blagovolite šaliti? Saj je to popolna negacija. Dobro! Naj bo. Vi torej ne verujete v znanost?“ — „Imel sem že čast, povedati vam, da ne verujem v prav nič. Kaj umejete pod besedo znanost v občem zmislu? Znanosti imamo ravno tako, kakor rokodelstva in zasluzke. Znanosti v tem zmislu, kakor ga vi tej besedi pripisujete, pa ni.“ — Drugikrat razname se ta-le pogovor med osebama že omenjenima, pa med prijateljem Bazarovljim, Arkadijem in njegovim očetom Kirzanovom. — „Že sem vam povedal, ljubi strijc,“ reče Arkadij, „da ne priznavamo nobenih avtoritet. Naše dejanje določujejo samó oziri na to, kar je koristno“; . . . „kar smatramo za koristno,“ pridene Bazarov: „dan danes zdi se nam koristno, zanikovati, in zato zanikujemo.“ — „Vse?“ — „Prav vse!“ — „Kako? Ne le umetnost, pojezijo, — ampak tudi — sram me je izreči (Pavel misli véro) . . . „Vse,“ ponovi Bazarov neizrečeno mirno. — Pavel ga trdno pogleda v oko. Tega odgovora ni pričakoval. Arkadij se zarudi od veselja. — „Dovolite, dovolite,“ reče Kirzanov, „vi vse zanikujete, ali da se tačneje izrazim, vse podirate; treba pa je tudi zopet zidati.“ — „To nam nič mari . . . pred vsem treba je pospraviti.“ — Tretjič nanese govorica na italijanske slikarje. Bazarov pravi: „Kar se mene tiče, ne dam jaz niti groša za Rafaela in mislim, da drugi tudi niso več vredni, nego on.“

V „Očetih in sinovih“ bili so ljudje Bazarovljega kroja kršчени z imenom „nihilisti,“ katero se je kasneje tako obče razširilo. — „Kaj je prav za prav gospod Bazarov?“ vpraša Pavel. — „Kaj je?“ Arkadij se posmeje. „Ali naj vam, ljubi strijc, povem, kaj je prav za prav?“ — „Bodi tako dober, dragi netjak moj.“ — „On je nihilist.“ — „Kako?“ vpraša oče, Pavel pa prizdigne svoj nož, na čegar konci je bil kósec masla, ter obstane nepremično. — „Da, on je nihilist,“ ponovi Arkadij. — „Nihilist!“ pravi Kirzanov; „beseda mora prihajati od latinskega nihil, kolikor morem jaz soditi, in pomenja torej človeka, kateri neče ničesar priznavati. — „Ali pa takega, ki ničesar ne uvažuje,“ pravi Pavel in zopet začne mazati kruh svoj. — „Človeka,

ki gleda na vse stvari s kritičnega stališča,“ odvrne Arkadij. — „Ali ni to ravno isto?“ vpraša strijc. — „Ne, nikakor ne; nihilist je človek, ki se ne ukloni nobeni avtoriteti, ki ne vzprejme nobenega principa, katerega ni prej poskusil, in naj bo ta princip še tako pripoznan.“ —

Bazarov je jako brezoziren človek. Stari Kirzanov na svoja ušesa sliši, kako sodi nihilist o njem. „Tvoj oče je dobra duša, ali zrel je, da se ga vrže stráni; on je doslužil, pesni njegove je konec!“ pravi Bazarov Arkadiju. In še brezozirneje se izraža o plemenitaškem samci Pavlu, neomadeževanem značaji, ki ostane v vseh slučajih kavalir. Turgenjev nam v spisku „Po povodu otcov i dětej“ pripoveduje, kako je ta Bazarov spočet bil v duši njegovi. Nekdaj se je vozil po železnici med Peterburgom in Moskvo. V vozu se seznanil z nekim okrajnim zdravnikom Dmitrijevim, ki mu je sedel nasproti. Mnogo nista govorila, največ o malo pomenljivih predmetih. Za slovesnost se ta zdravnik ni zanimal prav nič, govoril pa je na dolgo in široko o sibirski kugi. „Zanimala me je na njem Bazarovlja manéra“ — pravi Turgenjev, — „in začel sem ta dozorevajoči tip povsod študirati. Kmalu na to zvem, da je Dmitrijev umrl.“ — Bazarov je zapustil ravno kar univerzo. — Turgenjev nam ga slika s humorjem in ironijo, kako se nihilist, ki misli, da je zatrl v sebi že ves čut, dá zapeljati koketni ženski. Tista romantika, katero je tako črtil in sovražil, objame Bazarova z neodoljivo močjo. Ljubezen ga tako premaga, da želi gospó Odincovo k sebi še na smrtni postelji. Ostrupil si je kri, ko je rezal mrtvo truplo. V „Očetih in sinovih“ je Turgenjev ravno na Bazarovu pokazal, kako ničeva in napihljena so načela, katera smatrajo vse življenje za nekako matematično operacijo ter zanikujejo ves idealizem. Strogo si je zabranil trditev, da je v tem po polnem objektivno slikanem Bazarovu hotel podati karikaturu tedanje mladine. Saj je Bazarov v jedru dober človek, in hoče najbolje, ali da vedno trka ob svojo razumnost, to ga pači.

Tudi druge osebe so mojsterski slikane. Nihilizem v ženskem odelu zastopa Evdoksija Nikitišna Kukšin. Že stanovanje njeno kaže, kaka načela pripoznava in goji ženska, katera biva v njem. Na pol izkajane cigarete skrivajo se po vseh kotih, na prašnih mizah leže žurnali, papirji, listi. George Sand zdi se tej nihilistki žena, ki je zaostala za svojim časom. Ponosno se baha, da je izumila nov lép za glave otroških púnic. — Gospá Odincova se peča z Bazarovom samó iz radovednosti in ničemurnosti; ona ne pozna ljubezni, ona hrepeni le po zmagi. Ko pa vidi, kako nevaren čut je razvnela v Bazarovu, zboji se za svoj mir in svojo ugodnost. — Starega Kirzanova razjeda bole-

čina, ko vidi, kam je zašla mladina, kam sin njegov Arkadij, kateri pa v obližji gospé Odincove in njene sestre kmalu pozabi, da je prisegel nihilističnemu evangeliju. — Kako prisrčno idilo nam je podal pisatelj v svojem opisu življenja Arkadijevega in Bazarovljega pri poslednjega roditeljih! V prvem delu romana, na Arkadijevem domu, možje le debatujejo, v drugem, pri gospé Odincovi, stopi na pozorišče ženski element; v tretjem kaže se nam, kako je ljubezen na vseh straneh zmagovalna: pri Bazarovu, Arkadiji in Kirzanovu. Najbolj simpatični osebi v vsem romanu pa sta Bazarovlja roditelja. Tako globoko in nežno ljubezen je bil naslikal jedenkrat Gogolj v „Tarasu Bulbi,“ kjer jemlje uboga mati slovo od sinov, katera se odpravljata na bojevito Sič. Turgenjev zvrši z Bazarovljima roditeljema svoj roman, kaže nam njiju otemnelo življenje in trpke bolečine tako, kakor grška pravljica bolečine Nijobine: „V jednom najbolj oddaljenih kótov naše Rusije leži malo grobišče. Kakor skoraj vsa pokopališča dežele naše podaja nam tudi to jako žalosten pogled; rovi, kateri je obdajajo, obrasteni so uže davno od plevela in so zasuti; leseni križi leže na tleh ali pa se še komaj drže po konci, upogneni pod malimi strešicami, ki so bile nekdanj po-barvane in postavljene nad njimi. Nagrobni kameni spravljani so s svojega mesta, prav kakor bi jih bil kdo od spodaj potisnil stráni, dve ali tri gola drevesa komaj delajo nekoliko sence; med grobovi pasejo se ovce. Jeden grob pa je med njimi, kateremu prizanaša človeška roka, katerega ne teptajo živali s svojimi nogami: le ptice prihajajo in sedajo nánj, in vsako jutro pojejo tam, kader se dela dan. Železna ograja ga obdaja in na obeh koncih stojita dve mladi jelki. To je grob Evgenija Bazarova. Dva človeka, mož in žena, katera je breme let upognilo, prihajata ga iz bližnje vasice večkrat obiskavat. Opirajoč se drug ob drugega, približujeta se s počasnim korakom ograji, poklekavata ter jokata dolgo in bridko; oči so jima uprte na ném kamen, ki pokriva njiju sina; po nekaj besed izpregovarjata, brišeta prah, ki leži na ploči, privzdigujeta to ali ono jelkovo vejo, zopet pričenjata moliti in ne moreta se odločiti, da bi zapustila ta kraj, kjer se zdita bliže svojemu sinu in njegovemu spominu. Je li mogoče, da bi bile zastonj njiju molitve, njiju solze? Je li mogoče, da čista, požrtvovalna ljubezen ni vsemogoča? O ne! Naj je bilo še tako strastno, še tako uporno to srce, ki počiva pod grobom, — cvetice, katere razcveté na njem, gledajo nas prijazno s svojimi nedolžnimi očmi; ne govore nam samó o večnem pokoju, o pokoju ravnodušne prirode, pripovedujejo nam tudi o večni spravljivosti, o življenji, kateremu ne bo konca.“ —

(Dalje prihodnjič.)

Litanije Napoleonove.

Priobčuje J. Ž.

Bilo mi je šest do sedem let. Za veliko, belo mizo je sedelo v nedeljo popoldne pri bokalu vina nekoliko premskih kmetskih možakov ter se razgovarjalo o vojski; jaz pa sem stal pri oknu in jih radovedno poslušal. Govor se je zasukal kmalu na preteklost — na toli zanimivega Napoleona I. Živo so mi še pred očmi ti kmetski politiki, posebno pa pokojni kum Gregor, iz katerega ust sem — kolikor se morem spominati — prvokrat slišal ime „Napoljón“. Jedro kritike o cesarji Napoleonu I. pa je bilo to-le: „Napoljón“ je bil najmogočnejši in najumnejši cesar, kar se jih je porodilo. Ali prevzel ga je bil napuh, in zato ga je Bog hudo kaznil. Hotel je pód-se spraviti ves svet, da bode: „en Bog, en papež, en cesar“ — a izpodletelo mu je, kakor bi izpodletelo vsakemu, kdor bi poskušal kaj jednacega, kajti z Bogom se človek ne smé primerjati.

Preteklo je bilo od tega časa trinajst let. Zvršil sem bil sedmi gimnazijski razred in užival počitnice v domači vasi — na Premu. Zopet je bil govor o „Napoljónu“. Prvo besedo je tedaj imel zgovorni, v marsičem originalni, še zdaj živi starec Blaž Čeljhar. Tudi on je izrekel rezko sodbo o Napoleonu ter jo podkrepil posebno z Napoleonomimi litanijami, katere mi je pokazal. Kdor je radoveden, kake so te litanije, evo mu jih:

Litanije Napoleonove, sa Illyrske Deshele.

Illyrzi lefem, Krainzi lefem, Illyrzi lefem,
 Moshki flifhte naf, Shenske posluflhaite naf:
 Ozha neisrezhene Hudobije
 Sin paklenskiga Sattana
 Paklenfkig Duhou Tovarfh
 Prekleta Praviza toja
 Gaishla Boshja
 Luziferjou Naméstnik
 Sourashnik te fvete Zirkve
 Sanizh'vauz teg Boshig Tempelnou
 Pot tega Antikrifa
 Trofht teg Fraimaurerjou
 Pomuzh teg Jakobinarjou
 Steber teg Krivovernikou
 Lakomniz povetne Hvale
 Lazhen Slata inu Srebra
 Shein zhlovéfke Krivi

Napoleon Bvonaparte.

Shpégu tega Neufmilenja
 Sédesht vfig Lashi
 Pofoda vfe Hudobie
 Sazhetig nafhe Nefrezhe
 Perbeshalifhe vfig Raubarjou
 Shtiftar tega krepaniga franzofigka Zefarstva
 Katiri fi tu franzofigku in lafhku Kraljestvu sgofou
 Katiri fi te pravizhne Kralje is njuh Tronou, sa fojo nevredno Shlahto na
 nje poftavit savergu
 Katiri fi fvetiga Ozheta Papesha koker en'ga Jetnika sapertiga dershon
 Katiri fi Sapovdi fveti Zirkvi Shpotlive gor poftavu
 Katir fi s Krijuo veliku folkou Semljo saliu
 Katiri fi veliku Mést in Hifh rasdjau inu v' bofhtvu perpravu
 Katiri fi biu gluh in neufmiljen na Souse teg réunig
 Katir fi foji sakonfki Sheni Slovu dau sa drugo porozhit
 Katiri fi velike Shaze s' veliko Shkodo teg Folkou pod fe grabu
 Katir fi nam Sou, in Tabak podrashu
 Katir fi veliku blaga od unajnjih deshél ozhitnu fesshgati puftu
 Katiri fi vef vollen svet pod fojo Oblaft perpraviti otu
 Katiri fi temu vfiga mogozhnimu enak biti otu
 Katiri fi otu vifoku letat pa fi globoku padu

Prebudi fe,
 Spokori fe,

Od tojga nesmafngiga Poshelenja te Vifokosti
 Od toje neismirjene Lakomnosti
 Od tojgiga Neufmilenja
 Od tojgig Kriviz
 Od toje Jese
 Od tojih Lashi
 Od toje Nepokore
 Skusi doushno Lubesen pruti tojmu Stvarniku
 Skusi Lubesen pruti toji vbogi Dafhi
 Skusi doushno Hvaleshnost pruti boshjem Dobrutam
 Mi toji Slushabniki
 De k' eni pravi Pokori pridesh
 De fe fveti Materi katolfhki zirkvi pokoru ftrifh
 De vfe kar fi fhkodvau nasaj povernefh
 De vfe Kralje in Firfhte per Miru puftifh
 Ti Pogublauz

Refhi fe, o Napoleon!

Te profmo,
 vififhi naf!

Shiba Boshja, s' katiro grehi tega Sveta fo bli Shtrafani, jejnjej naf tepft!
 Shiba Boshja, s' katiro grehi tega Sveta fo bli fhtrafani, ne tepi naf vezh!
 Shiba Boshja, s' katiro grehi tega Sveta fo bli fhtrafani, nikuli ne bofh vezh!
 Moshki, Slifhte naf, Shenké, poflufhaite naf.
 Illyrzi lefem, Krainzi lefem, Illyrzi lefem.

Sourashnik nafh!

Katiri nozhesh bit v' Nebefig, prekletu bodi toje Ime, jeinjalu je toje Kraljestvu,
 toja Vola fe ni sgodila, koker fi miflu, po vsi Semli fi nam odvseu vfakdaini Kruh,
 tebi naj ne bo odpufhenu, koker nifi otu nam odpufititi.

- V. Inu kir fi naf sapelau.
R. Vše hudu naj zhefte pride.

M o l i m o.

O Bog! katiri nozhesh Smerti tega grehnikia, temuzh defe on spokori inu isvelizha; mi tebe pohlevnu prosimo sa nafhiga Sourashnika Napoleona, de po toji neisgruntani Milofti njega k pravi Pokori perpelefh, inu koker defniga Shaharja isvelizhafh, szer zhe pak on otu nebo, s tem levim v' paklenski ognj obfodi na vekumej. Amen.

Pisane so te litanije na pol navadno preganene pole. Datuma ni, niti podpisa. Morebiti radi tega ne, ker ni bilo več prostora za to. Kdo je torej te litanije zložil ali prepisal? Tega nisem mogel dognati. Udobil jih je Blaž Čeljhar od pokojnega starega strijca mojega iz košanske župnije, katerega pa jaz nisem poznal. Ta pa, da jih je bil, kakor Čeljhar pripoveduje, prepisal l. 1840. od košanskega kaplana Zanina. Bl. Čeljhar na dalje tudi trdi, da je po besedah omenjenega strijca litanije zložil tisti kaplan. Ali te trditve niso verjetne. Pisava teh litanij kaže lahko, precéj izurjeno roko vajenega, še dosti doslednega pisalca, stari moj strije pa je bil malouk kmet. Dalje duhovna po imenu Zanin ali Sanin ni najti v šematizmih tega časa. Tako vsaj sem zvedel, — sam iskati po šematizmih nisem imel prilike. Morebiti se nahaja to ime v starejših šematizmih.

Verjetno je, da je litanije spisal duhoven, in sicer tačas, ko je Napoleona že zapustila sreča, ter je moral bežati s prestola (l. 1814.), vsakako pa pred smrtjo njegovo (l. 1821.), sicer bi ne imele nobenega zmisla.

So-li te litanije znane še kje drugje? Kdor kaj vé o njih, naj pové.

Nekoliko o slovenski dramatiki.

„Vivos voco!“

Domači naši časniki („Ljubljanski Zvon“ v IV. zv. 120) so že naznanjali, da je „Dramatično društvo v Ljubljani“ zadnjič na svetlo dalo „Slovenske Talije“ 51. zvezek za društveno leto 1882. Prinaša pa ta zvezek petero glediških iger, a to zgolj preloge iz nemškega in srbskega jezika in slovstva.

Milo nam se mora storiti, če vidimo to revno, toda živo sliko slovenske dramatike. To je stran narodnega našega življenja, katera nam ne dela časti, niti moremo z njo sami biti zadovoljni. Dramatično naše polje rodi nam le redkokdaj kaj domačega, še menj zrelega; kar se na to polje

tujega presadi, navadno se ne prime, ker se prijeti in pognati ne more; a kar je zlasti slabo znamenje, to polje niti ne more imeti stanovite letine. Domača dramaturgija je skoraj še pusta ledina; posuti se nam pa utegnejo še tisti razóri, s katerimi se je pred leti načela celina. Presojevanje slovenskih predstav se po časnikih še vedno giblje v praznih, vsakdanjih frazah. Poglavitno semenišče naši dramatik, slovensko gledališče v Ljubljani, mora še zmerom živeti ob radovoljnih slovenskih, za stvar vnetih igralcih in igralkah ter ni prišlo še do trdne podstave, do pravega vodstva.

Tù torej na žalost našo ni, da bi govorili o slovenskem napredku. In vender moramo Slovenci hvaležni biti gospodom odbornikom in podpornikom našega dramatičnega društva, v prvi vrsti g. dr. Starétu, da nismo še opešali na tej poti, in radovati se nam je o tem, da ni po polnem utihnil glas našega jezika v ljubljanskem gledališči! Saj to branijo le majhni pripomočki, saj to vse se godí brez nas, brez našega truda, brez naše skrbi! Istina, da „Dramatično društvo v Ljubljani“ šteje celih 70 družabnikov, le-ta istina biča nam dovolj v živo mlačnost našo, ako svojega rodoljubja ne nosimo samó na jeziku!

V tem suhem rodoljubji véne nam še to malo zelenja, kar ga je do sedaj pognalo na našem dramatičnem polji! Vse močí bi morali napačiti, da bi se bližali narodnemu idealu: ustvariti slovenskemu narodu gledališče, pravo dramatično umetelnost. Slovensko razumništvo pa je dosihdob malo mislilo na to, da je tudi tu narod poklican, razviti svoje močí in pokazati, kaj vzmore. Nekoliko več, dasi ne veliko, oziralo se je na dramatiko za tega delj, ker ona pripomaga vzbujati društveno življenje in narodno zavest. Žalibog pa, da se je to po naših čitalnicah in bralnih društvih čestokrat godilo in dosegalo s predstavami, katere žalijo ter kvarijo zdravo pamet in dober ukus! V tem oziru so se ne malokrat pregrešile celó slovenske Atene. In vender bi morala biti naša posebna skrb, da ljubljansko gledališče bodi za vzgled in vzor, nekakšno srcé za vse druge slovenske odre! Slabo tolažilo nam je to, da se i Nemci v deželi ne mogó ponašati s posebnimi dramatičnimi vspehi. Saj nam je Ljubljana tudi več, nego li glavno mesto kranjske vojvodine. Bela Ljubljana je pripoznano središče vseh Slovencev in naše narodno življenje se meri in ceni po življenji tega središča. Kateremu Slovencu je torej mari narodove časti in prave omike njegove, ta bode z malim zatajevanjem samega sebe, a z lepo rodoljubnostjo pomagal, da se Ljubljana odlikuje na vsako stran, zlasti tudi, da jej napreduje gledališče, katero gójí narodno umetelnost. Iz žarečega umetelnostnega ognjišča razdelé se oživljajoči žarki samí ob sebi po slovenskih pokrajinah. Zamolčati pa ne smemo, da so pač v prvi vrsti slo-

venski prebivalci ljubljanskega mesta poklicani, pozornost svojo in požrtvovalnost obračati na zavod, kateri njim neposredno prinaša časti, zabave in dušne hrane, ako je v dobrem stanju.

Gledališče in dramatično slovstvo, oboje je navezано drugo na drugo. Najprej pa je gledališču treba repertoira, dobrih iger. Dovršena dramatična dela pa so redkoma sejana po slovstvenih poljih. Celó srednje moke igro ni slehernemu spisati dano. Naj nas torej ne plaši, da slovstvo slovenskega naroda, kateri je komaj zapel prve dobre lirične pesni, v tem ne dela izimka. Tudi se umetelnosti dar ne dá kupiti, ne priučiti. Prepustimo tedaj to dobrim bogovom, morebiti nam v kratkem pošljejo moža, ali so nam ga pa že poslali, kateri bode lastnino narodovo bogatil z izvirnimi dramatičnimi deli. Nas pa bodi skrb, da takemu pisatelju služimo z materialno podporo, veselí, da to imamo komu, in zlasti nikari ne zamudimo prave ure, mlad talent osvoboditi rude, katera ga oklepa in mu razprostrti se brani! Učitelji slovenščine in uredniki slovenskih novín naj bi bili imenito čujóci!

Tudi drugih narodov igre nas bi vabile v gledališče ter rodovitele nam dramatično polje. Samó, da te igre morajo biti prav dobro odbrane in dobro preložene na slovenski jezik. Koliko se je že pri nas prosilo, svarilo in priporočalo v tem oziru! Ali, kakor vse kaže, ne s posebnim dobičkom. Kar se je drugodi že vrglo v smeti, to se prelaga pri nas in predstavlja; nič čuda torej, da se kaj tacega tudi pri nas ne more „vzdržati na repertoiru“. Tú bi se najprej, brez posebnega talenta, že z dobro voljo veliko dalo obrniti na bolje! Kdor dobiš igro, ki se v resnici smé dobra imenovati po obliki in dejanji, ki je zdrava in po vsebini ni tuja našemu narodnemu svojstvu in čujstvu, nasvetuj jo, če je ne preložiš sam! Mi pa poslušajmo dober svét, a ne prevajajmo, kar nam ravno pride v roke! In nekoliko resnega truda si jemljimo za preláganje, glejmo tujo igro prirediti v domačem, blagodonečem jeziku, ki bode občinstvu čistil slovensko govorico in jo gladil. Le s krepkimi in lepimi, s primernimi pa domače donečimi igrami ogrejemo poslušalstvo za to poezijo in pripravimo je, da bode rado zahajalo v visoko šole pravega izobraženja. Hic Rhodus! Mnogokdo bi se na ta način lahko gibal v prid našemu slovstvu, a mnogokomu trohne močí.

Do lepe rasti bi pripomogel naši dramatični in tako narodni stvari izobražen mož, kateri bi Slovencem hotel biti voditelj in učitelj za to stran poezije. Ni, da bi ravno moral biti Lessing, Schlegel ali Tieck. Pravi dobrotnik bi nam bil rodoljub, ki bi mogel in hotel pisati zdrave kritike o slovenskih gledaliških predstavah, izvirnih in preloženih igrah. Prezreti se namreč ne sme, da je naše gledališko igralstvo samoúko in da mu je za napredek v dramatični umetelnosti treba učne kritike, kakor

suhi kepi dežja. Kako bi ti naši nadarjeni in vneti igralci rastle, če bi jim kdo imel povedati in ločiti: to je prav, to ni prav, a biti mora tako! Sedanji Slovenci pišemo poročila o gledaliških predstavah, kakor bi opraviti imeli s samimi čitalniškimi plesi in maskaradami! Ali res mislimo, da po tacih potih pridemo kedaj do imena vredne umetelnosti? Če naše ubožstvo ne more igralcev pošiljati v gledališke šole po svetu, domá jim damo lahko pouka in dobrega sveta. Ali za to se je zopet treba resno pripravljati. Bodimo vendar dobri gospodarji s silami svojimi! Jeden ne more vsemu kaj. Navadno in radi pa tudi vsi tiščimo v jeden kot, da smo drug drugemu na poti. Drugje pa je prazno in pomanjkanje delavcev. Druzi narodov novine prinašajo, navadno v podlistku, duhovite kritike in bistro umne presôje o gledaliških igrah in koncertih — in najboljši igralec, pravi virtuoz, obá se drugi dan ogledujeta v čistih teh zrcalih, kako sta se védla prejšnji večer pred stoglavim kopernečim poslušalstvom, in ali je bilo vse prav, ali ne. Pri nas se na žalost! ne misli na to. Listkarstvo gre nam sicer zadnji čas v klasje, koliko pa je zrna, in kakšnega? Pač pa se tu giblje nekatero peró, ki naj bi službo, lepo službo opravljalo pri Taliji slovenski. Ta pa je sedaj prava samica. Njeni dijaki bi se radi učili, a ne vedó, kje in od koga. Rodoljuba si je torej želeli, kateri se bi posvetil temu delu. Učil nas bi dramatični umetelnosti in gledališču in s tem bi si za našo dramatiko pridobil zaslug, kakeršnih ima na polji naše lirike gospod Stritar, — kdo jih ne vé? Kdor bi si zastavil to lepe svrhu in nalogo, z nekoliko trudom bi jo dosegal. Rana ura, zlata ura. Še dijak naj bi krenil na to pot, kogar je sploh misel in volja, za narod svoj kaj storiti. Obilo prilike in zlatega časa ima v teh letih, pridobljene nauke pa si popolni v velikih mestih, ako mu je tako usojeno. Stóri, ne bode ti žal! — S kratka, dajmo naši dramatiki, našemu gledališču dobrohotnega kritika in veliko bodemo na boljem!

Kdor na imenovane načine ne donaša k povzdigi slovenske dramatike, podpiral naj bi gmotno „Dramatično društvo v Ljubljani“, katero se tako marljivo trudi za velevažno stvar narodne prosvete in bodočnosti. Lepe načrte in osnove imajo gospodje odborniki tega društva, ali „vana sine viribus studia!“ Tako malo nas zanimajo njih napóri, kakor da ne bi vedeli, kam merijo in za kaj se trudijo. Res je, da so celó naši časniki preveč hladnokrvni v tem oziru. Očitamo društvu, da premalo dela, pri tem pa samí držimo križem roke. Podpirali bi je, pravimo, če bi dajalo klasične igre na svetlo in razveseljevalo nas z izvrstnimi predstavami. Táko je naše rodoljubje! Ali ni zakon narave tak, da vnuk še le uživa sad z drevesa, katero je zasadil bil ded njegov? In — ali je priden človek tisti gospodar, ki le za to seje vzpomladi, ker upa, da bode

še sam žel jeseni? Najprej moramo mi založiti glavnico in videli bomo, da naše dramatično društvo dobro gospodari za obresti nam in našim potomcem. Če naši nasledniki ne bodo boljši in rodoljubnejši mimo nas, težko da dramatično društvo dobode „dramatično šolo“, semenišče za naše igralce, brez katerega naše gledališče ne more priti v tire stanovitega napredka. Ako pa bi imel tega društva vneti odbor več podpore od nas, lahko bi za prvo potrebo in podstavo poslal jednega ali več nadarjenih početnikov kam v gledališko izobraževališče ali sploh v priliko, dobiti si potrebnih nauk, potrebne vaje. Itak si bode treba preskrbeti učiteljev, predno otvorimo zaželjeno „dramatično šolo“. Izvéstno delalo bi „Dramatično društvo v Ljubljani“ z večjim veseljem in več sadú bi imelo pokazati, da nima zmerom praznih rok. Odstranimo mu torej to težavo, kar je nam tako lahko; društvenina in podpora, ki mu jo naklájamo vsako leto, neznatna je, a zavržena ni! Naša čast, naša korist, naša narodna bodočnost zahtevajo to! Kadar dramatik naši v Ljubljani vdahnemo več zdravega in gorkega življenja, začne se to življenje pretakati tudi v dramatiko po deželi, v vrlo nam obrambo proti raznarojenju in duševni plitvosti. Ali nam je pričeti z obilno podporo! Kranjska dežela ostani zvesta podpornica, če ne more že izdati več za umetnost in korist narodovo. Druge slovenske pokrajine, to je naša usoda, morajo podpirati tujo umetnost, tujcem v zabavo. Ljubljanskega mesta odbor naj bi posnemal Zagreb, ki za deželno gledališče žrtvuje visoko vsoto vsako leto. In vsak razumnik in rodoljub slovenski stóri kaj po svoji moči! Morda bi kazalo „Dramatičnemu društvu v Ljubljani“ postaviti poverjenike, kakor jih ima „Matica Slovenska“ i. t. d.

Tu se torej na vse strani polje odpira rodoljubni delavnosti in požrtvovalnosti. Razdelimo si delo in zastopímo svoja mesta!

„Gani se, komur je mari zahvala prihodnjega vnuka!“

Danilo.

Slovenski glasnik.

Matiji Vrtovcu v spomin se bode dné 8 junija t. l. v prijaznem Št. Vidu nad vinorodno Vipavo praznoval lep naroden praznik. Ta dan namreč odkrijejo vipavski domoljubi pokojnemu Vrtovcu spominsko ploščo na tisti hiši, v kateri je plemeni pisatelj umrl pred blizu tri in tridesetimi leti. Z zlatimi črkami je zapisano imé Vrtovčevó v zgodovini književnosti slovenske. Bil je prvi pisatelj slovenski, ki je že pred štiridesetimi leti s posebno srečo in velikim vspehom v priprostem, domačem jeziku narodu našemu tolmačil kemijske in prirodoslovne, zemljepisne in zgodovinske resnice. Kdo ne pozna njegove „Vinoreje“, njegovega „Zvezdoslovja“, njegove „Občne zgodovine“ in osobito njegove, za tiste čase preiz-

vrstne „Kmetijske kemije?“ Iz vseh teh knjig nam odseva neskončna ljubezen Vrtovčeva do priprostega naroda in do mladine slovenske; iz vseh nam na glas govori plemenita želja poučiti, omikati ter v gmotnem in duševnem oziru povzdigniti ves narod slovenski. Vrtovec ga je učil dela, pridnosti, čednosti, varčnosti, poštenosti in značajnosti. Vrtovec je bil pravi ljudski učitelj v najplemenitejšem pomenu. A Vrtovec je bil tudi izvrsten pisatelj! Ako se mu tudi niso posrečili vsi termini, katerih je premnogo potreboval v prirodznanskih spisih svojih, vendar je slovenski jezik znatno obogatil, in ako je tudi zaplúnil v slovenščino kako tujko, katere se še dan danes ne moremo otrebiti (tako n. pr. grdo spako „v okóm priti“ ital. *acume*, ki se je našim političnim pisateljem in govornikom posebno priljubila), vendar se do malega vsi spisi njegovi odlikujejo s posebno ubranostjo in za tiste čase nedosežno dovršenostjo. Prijetni rythmus v njegovih prozaicnih spisih mu je pridobil veliko hvaležnih čitateljev in še dan danes se naši okorni in neokretni prozaiki lahko kaj nauče v tem oziru od starega Vrtovca.

Misel, da bi se pokojnemu Vrtovcu postavil dostojen spomenik, izprožil je l. 1875. g. Rihard Dolencec, ravnatelj vinárske šole na Slapu, ki je v ta namen nabral 92 gld. 74 kr. Do letos se je ta svota pomnožila na 109 gld. 86 kr. Za te novce so hoteli vipavski domoljubi vzdati spominsko ploščo v Vrtovčevi rojstveni hiši v Šmariji na Goriškem. A sedanji posestnik Vrtovčevega doma tega — ni dovolil! Zato so sklenili Vipavci spominski kamen vzdati v hišo g. Filipa Vrtovca, sorodnika pisateljevega, v Št. Vidu nad Vipavo, vzdati v tisto hišo, v kateri je Vrtovec tudi umrl. Umetno narejeni okvir od najlepšega kraškega kamena oklepa ploščo od najfinejšega kararskega marmorja in na plošči se bere ta črni napis:

V hvaležni spomin gospodu

Matiji Vrtovcu,

rojenemu dne 28. januarija 1784. v Šmariji na Primorskem, mnogoletnemu župniku Št. Vidskemu, umrlemu dne 2. septembra leta 1851., kateri se je prvi trudil slovensko vinstvo porzidniti, ob stoletnici njegovega rojstva postavili njegovi častitelji.

Plošča je dolga 100cm in široka 70cm. Naredil jo je prav umetniški g. Fr. Štolfa, kamenár v Volčjem Gradu na Krasu. Vsa čast bodi g. ravnatelju R. Dolencu in vsem vipavskim domoljubom, ki se tako hvaležno spominajo plemenitega učitelja, izvrstnega pisatelja slovenskega in sploh jednega najrazumnejših mož, kar jih je rodila zemlja slovenska!

Slovensko knjigotrštvo in Jurčičevi „Zbrani spisi“. Rekli smo nedavno, da se I. zvezek Jurčičevih „Zbranih spisov“ jako slabo prodaja. Nato se je oglašil rodoljuben pisatelj v nekem slovenskem listu ter je tožil, da so slovenske knjige predrage, da so izdavatelji slovenskih knjig nemarni pri razprodaji, ker izročajo izvájanje po jedni sami knjigarni, da se za nove knjige dela premalo reklame, da se knjigarjem plačujejo previsoki odstotki itd. itd. Treba se nam zdi te dobrohotne opazke nekoliko popraviti. Slovenske knjige so v obče veliko cenejše nego nemške. V Nemcih je cena knjigam navadno taka, da se vsaka tiskana pola plačuje po 10 kr. Da smo Jurčičevim „Zbranim spisom“ udarili ceno po tem merilu, stal bi v knjigarni vsak zvezek, ki ima po 18—19 tiskanih pol, najmenj po 1 gld. 80 kr.; mi ga ponujamo Slovincem za ubozih 70 kr.! In vendar je še pomisliti, da se nemške knjige take vrste, kakeršni so Jurčičevi „Zbrani spisi“, prodá po toliko tisoč izvodov, kolikor pri nas niti stotin ne! Slovenske knjige v obče tedaj niso predrage, ampak jako dober kup so, in zlasti pri Jurčičevih „Zbranih spisih“ se ob ceno nihče ne more zadévatí.

Da smo prodajanje izročili samo dvema ljubljanskima knjigarnama, zato imamo svoje tehtne uzroke. V Slovencih naseljeni knjigarji so do malega sami Nemci. Kako tržijo z nemškimi knjigami, ne vemo; a to vemo, da je za razprodane slovenske knjige od njih kaj težko dobiti skupljenih novcev; pa kaj novcev, niti računa ti na tvoje zahtevanje po več let ne pošljejo. Blagajnik „Dramatičnega društva“ nam je pravil te dni, da so nekateri knjigarji z unaj Ljubljane društvu že po šest let dolžni za prodane knjige, a dasi jih je že po petkrat terjal, ne prejme od njih niti denarja, niti računa, niti — odgovora. „Matica Slovenska“ je nekdanj tudi pošiljala svoje knjige vsem količkaj znanim knjigarjem po naši Sloveniji. A to se jej je vrlo slabo izplačalo. Ker po več let ni mogla priti do svojih nerazprodanih knjig, niti do novcev za razprodane knjige, najela si je napósled advokata, da je po sodnem potu izterjal novce; a z nekaterimi knjigarji se je morala poravnati ter zadovoljiti se samó z nekoliko odstotki vsega skupila. Matičin odbornik g. L. Robič, ki je dopisoval raznim knjigarjem po Slovenskem, mogel bi o tej stvari vsakemu presangviničnemu „rodoljubnemu knjigotržcu“ postreči z zanimivimi podatki. Za tega delj odslej tudi Matica svoje knjige daje v komisijo jedinemu Bambergu v Ljubljani. Za tega delj je tudi odbor za Jurčičev spomenik jedinemu Giontiniju in Bambergu v Ljubljani poveril izvajanje Jurčičevih „Zbranih spisov“, ker sta oba poštena, vsega priporočila vredna trgovca; pri njima jih lahko naročajo tudi knjigotržci zunaj Ljubljane, s katerimi odbor, poučen po skušnjah „Matice Slovenske“ in „Dramatičnega društva“, neče stopiti v direktno zvezo. Vrh tega knjigarji z unaj Ljubljane zahtevajo po 25% rabata za prodane in po 5% do 10% skladdine za neprodane knjige. Jediní g. J. Krajec v Novem Mestu dela v tem oziru častno izjemo. Ta vrli knjigar nam je za knjige denar že naprej poslal ter ni zahteval nobenega popusta! Táko rodoljubno delo je vredno javne hvale!

Stoji pa pri vsakem zvezku Jurčičevih „Zbranih spisov“:

tisk in korektura	— gld. 35 kr.
vezanje in platnice	— „ 50 „
knjigarski popust	— „ 30 „
Skupaj	1 gld. 15 kr.

Knjigo prodajemo po 1 gld. 20 kr., tedaj imamo pri vsakem izvodu po 5 kr., pri 100 izvodih po 5 gld. in pri tisoč izvodih po 50 gld. dohodka, iz katerega moramo še plačevati poštarino, razne dolžnostne in uredniške eksemplare itd. Ali bode tedaj tisti „jako izveden narodnjak“, ki je vzkliknil: „dajte meni založništvo, pustil bodem dobro službo, kajti taka dela me ne bodo slabo živíla!“ — zdaj, ko smo mu naveli te podatke, še ostal pri svoji misli, o tem jako dvojimo, — posebno ako povemo, da I. in II. zvezka skupaj do zdaj še nismo prodali niti — 1000 izvodov.

V strastnih uvodnih člankih in strankarskih političnih bojih se kliče nenadomestni Jurčič iz groba na pomoč! Častimo ga rajši tam, kjer smo njemu največ hvale dolžni! Z dovršeno izdajo njegovih zbranih spisov postavimo temu geniju slovenskemu najlepši spomenik. In to izdavanje bi se jako pospešilo, ako bi dan danes namestu politične fraze in farizejskega svetohlinstva po naših društvih in po vsem javnem življenju našem vladalo več resničnega domoljubja. Naj se po večjih krajih slovenskih osnujejo mali odbori ter naj zbirajo naročnike in naročnino na Jurčičeve „Zbrane spise“. Novci naj se pošiljajo g. dru. Josipu Starétu v Ljubljano, ki bode zánje nemudoma oddajal knjige, kajti jasno je, da se na naročila brez novcev ne more ozirati. Najbolje bi bilo, da bi se taki odbori sestavljali iz domorodnih

gospá in gospodičin, kajti njih ljubeznivemu prigovarjanju se je težko ustavljati in marsikdo bi potem naročil knjigo sebi ali svoji obitelji, ki zdaj niti ne misli nánjo. S takim naročevanjem bi bilo pa tudi najbolje ustrezno odboru samemu, ker bi se tako ognil res ogromnemu knjigarskemu rabatu!

Reklame posebne za Jurčičeve „Zbrane spise“ res nismo delali, misleči, da baš Jurčičevim spisom reklame ni treba. Te misli so bili najbrž tudi mnogi slovenski listi; kajti razposlali smo jim blizu dvajset elegantno vezanih izvodov s posebej pridejanim tiskanim „Vabilom na naročbo“, a razven štirih ali petih listov so vsi drugi to „Vabilo“ vrgli v — koš.

Pogled na cerkveno književnost slovensko l. 1883. (Dalje.) 6. „Cerkveni Glasbenik.“ Organ Cicilijinega društva v Ljubljani. Urednik lista: Janez Gnjезда, katehet mestnih deških šol. — Urednik muzikalnih prilog: Anton Foerster, vodja glasbe v stolnici. Šesti letnik 1883. V Ljubljani založilo Cecilijino društvo. Tisk Milicev, vel. 8^{ka}, 96 str. — Kazalo tega lista našteva 20 daljših ali krajših spisov, obravnavajočih cerkveno glasbo in liturgijo, ker je prva s slednjo tako tesno spojena, da govoreč ob jedni, se druga ne sme prezreti. V tem pa ravno tiči tisti uzrok, zbog katerega so se tu in tam nekateri duhovniki kakor tudi posvetni možje zaletavali ob „Glasbenik“, trdeč, da izpodriva iz naših cerkvá domače petje ter pospešuje tuje, latinsko. Kolikor mi razumemo njegovo nalogo, tega namena „Glasbenik“ gotovo nima. Le zoper oni po polnem spačeni ukus, ki se je vsled preposvetnih (morda celó nič vrednih) skladb polastil našega ljudstva, skladb, ki nikakor niso v cerkvi dostojne, bojuje se ta list. Da pa ne maha samó po zraku, kaže v svoji prilogi tudi, v kakšnem duhu naj se poje. Lanski letnik je prinesel 25 skladb od različnih glasbenikov. Kako so rabljive, to bodo najbolje vedeli razsoditi pevovodje pri izobraženih pevcih po mestih in pri bolj priprostitih na deželi. Tu bo menda treba dati vsakemu svoje. Težko pa je razsoditi o tem, v koliko ta list latinščino pospešuje, a slovenščino odriva. Ako vzamemo „missa cantata“ v zmislu rubrik, potem se dosledno mora izobčiti slovensko (ali kakeršnokoli: nemško, francosko, laško i. t. d.) petje — in za nas ne ostaje drugega, ako hočemo le slovensko petje imeti, nego pete maše opustiti, tako da mašnik tiho mašuje in „kor“ poje, kar se mu zljubi (se vé da v cerkvenem duhu). Za vélike praznike bi se pa, ako se pri teh rubrikah ne sme pogledati prav nič skoz prste, vsakako povsod morali naučiti par latinskih maš, ker vernikom nikakor ne bi bilo všeč, ko bi takrat ne bi bilo — „petih maš“. Ali, in koliko bi sv. stolica v tej zadevi odjenjala od strogih svojih zahtev ter za Slovane (oziroma druge narode) pripustila med latinsko mašo petje v narodnem jeziku — o tem se dá za zdaj le ugibati. Mislni se pa sme, da bi bilo to odvisno od postopanja slovanskih vladik pri sv. stolici, katera mnogo rečij „tolerira“, ki se z njenimi predpisi vender le ne ujemajo (n. pr. kar se tiče blagoslovov s pr. R. T.). Naše osebno mnenje je, da, ko bi imeli Slovani še kaj več Strossmajerjev, utegnili bi v tej zadevi kaj doseči. Sicer pa moram tu poudariti, da moji malenkostni osebi cecilijansko petje ugaja, akoravno vselej ne nahajam v njem ónega, kar se prilega značaju našega naroda, (kolikor se namreč sme cerkveno petje njemu prilagoditi), in akoravno čutim, da po kmetih ravno zaradi njega veselje do petja hira. Iz vsega gibanja se pa sme sklepati, da smo zdaj v prehodni dóbi, ker s popolno izpeljavo cecilijanskih zahtev bi se moral tudi „ordo cultus divini“ v nekaterih vladikovinah popraviti in v novo uravnati.

Duša „Cerkv. Gl.“ kot pisatelj je g. J. Gnjезда. Največ sestavkov utegne biti iz njegovega peresa. Doslednosti in vztrajnosti mu ne moremo zanikavati; godi

se mu pa tudi, kakor navadno onim, ki ledino orjó. — Prvi skladatelj v njem pa je Anton Foerster, čegar zasluge so glasbeniki slovenski že čestokrat priznavali. Da pa celó on ni vselej strogo cecilijansk, spričuje nam njegovo delovanje v ljubljanski stolnici, ker tù in tam kaj opusti ali jo mahne čez ojnice, kakor so mu razni listi že večkrat očitali — in to je tudi nekaka potrditev mojih zgoraj omenjenih nazorov.

7. „Cvetje z vertov sv. Franciška“. Mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Franciška. S posebnim blagoslovom Nj. svetosti papeža Leona XIII. in prečast. generalnega ministra celega frančiškanskega reda urejuje in izdaja P. Evstahij Ozimek, mašnik frančiškanskega reda na Kostanjevici. V Gorici. Hilarijanska tiskarnica 1883. Četrti letnik vel. 8°, 384 str.

Ta mesečnik je najcenejši list, kar so jih imeli in jih še imajo Slovenci, pa sme se reči, da relativno tudi, kar jih imajo drugi narodi. Stane samó bornih 70 novčičev na leto. Za verno ljudstvo je „Cvetje“ gotovo primeren in izvrsten list, ki je že v štirih svojih letnikih in bo gotovo tudi v bodoče veliko dušne koristi obrodil; kajti ljudstvo pobožne tvarine silno rado prebira. A zdi se nam, da ta list tù in tam vendar le preveč „čudežev“ podaja, ki so pa v resnici le čudoviti naravni dogodki, ali pa pobožne fantazije. Priprost človek navadno ne dela razločka med „čudovitimi“ dogodki in „čudeži“, temveč obojim, posebno, ako so jih zapisali duhovniki, verjame, kakor bi bilo pribito, in to more imeti nasledek, da se mu bode vsled preobilnosti in mešanja omajala verljivost tudi v prave čudeže, ki jih je kot take potrdila sv. cerkev in katerim, se ve da, mora se vsak vernik klanjati. —

Posebno zanimiva prikazen v listu, ljudstvu namenjenem, so „opazke“ na zavitku, v katerih o. Stanko Škrabec — to ime vsaj se je imenovalo — razklada bistroumna svoja raziskovanja o slov. pravopisu, glasoslovji, metriki i. t. d. Morda bi bilo bolje, da bi se take stvari objavljale v znanstvenih listih (Kresu, Zvonu) ali pa v Matičinem Letopisu, kjer bi bila bolj pristopna in priročna slovanskim učenkam. Da pa pri teh vendar niso popolno neznana, spričuje Jagičev „Archiv für slav. Philologie“, ki jih je že pohvalno omenjal. V nekem slovenskem listu je nekdo posmehljivo o njih govoril, a pisalec tistega pamfleta je najbrž mož, ki v vednostnem obziru niti vreden ni jermenov odvezati (tu res v besednem pomenu) od o. Stankovih čevljev. In kakor se kaže iz odgovorov, o. Stanko nikakor ni gluha za dokaze; le praznega govoričenja ne mara. Komur ne ugajajo o. Stankovi nazori, naj le pride z znanstveno podkrepjenimi dokazi — in ponižni menih, ako ga prepriča, položil bo rad pred njimi orožje svoje. Sicer pa moramo sprejeti dobro stvar, pridi si od posvetnega ali duhovnega človeka.

8. „Laibacher Diöcesanblatt“. Jahrgang 1883. Laibach. Druck der „Narodna Tiskarna“. Im Verlage des fb. Ordinariates, 4° str. 188. Odgovorni urednik je podpisan Anton Koblar. Dasi izhaja ta službeni list ljubljanske vladikovine z nemškim naslovom, vendar prinaša tvarino v treh jezikih, latinskem, slovenskem in nemškem. Po pokojnem knezovladiki ustanovljeni list takoj s početka ni imel biti samó zakonik, nego tudi kažipot in svetovalec v raznih strokah duhovskega poslovanja in v ta namen naj bi priobčeval primerne sestavke in pouke, kakor delajo tudi jednaki listi, n. pr. serajevsko „Srce Isusovo“.

Nekaj let sem res izvršuje to nalogo in je po neslužbenih sestavkih skoro da polovico slovensk. Pričakujejo pa duhovniki po pravici, da bode novi vladika dal

temu listu tudi slovensk naslov (glavo) in sicer iz treh uzrokov: 1. ker imajo duhovniki v sosednih nemških in hrvatskih škofijah službeni list v svojem jeziku, 2. ker so vsi duhovniki na Kranjskem Slovenci in 3. ker je celó slavna deželna vlada jela izdajati slovenski službeni list.

9. „Glasi katoliške družbe“. Na svetlo daje katoliška družba za Kranjsko XVII. V Ljubljani. Založila k. dr. z. Kr. Natisnila Klein in Kovač (Eger), 1883 mal. 8°, 186 str.

Tvarina tega snopiča je dobro izbrana in jedernata. Prvi sestavek: „Katoliška cerkev — drevo spoznanja in življenja“ (str. 3—70) nastal je iz večernih govorov, katere je imel kanonik dr. A. Čebašek. Takoj zapaziš v njem izvrstnega dogmatika, čegar logičnemu proizvajanju konečno moraš pritrčiti. V jednako jedernatem zlogu je pisan drugi članek: „Družina v paganstvu in krščanstvu“. Kaj navdušeno je opisal g. A. Kalan: „Prvi lustrum Leona XIII.“ — „Šest sto let!“ in „Imenitna dvestoletnica“ sta prav dobro, poljudno sestavljena spominka za lani obhajane in za našo ožjo in širjo domovino tako važne slovesnosti. Sklepa pa to lepo knjižico navdušena pesen „Katoliška cerkev — rešilni otok“. Srednjemu stálišu našega naroda, pa tudi više izobraženim laikom je ta snopič prav priporočila vreden.

Ko smo si tako ogledali perijodično izhajajoče liste in glasila, naštejmo se posamezna dela raznih strok na cerkvenem polji.

Pridni bučeli podobna Družba sv. Mohorja je za l. 1883. med svojimi knjigami izdala naslednje v cerkveno slovstvo spadajoče:

10. „Življenje preblazene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina Jožefa.“ Popisal Janez Volčič, duhoven ljublj. škofije. II. snopič, 4° s podobami, str. 145—304. Obsirnejše kritike o tem, kakor o drugih delih, je l. l. prinesel „Slovenec“. V obče se mu lahko pritrči. Kolikor smo mi knjigo lani in letos pregledali, zdi se nam, da je preobširno osnovana in se vsled tega tvarina le prerada ponavlja. Če se prav spominamo, smo jednako, če ne tisto stvar pred leti brali v knjigi: „Das Leben Mariae von P. Beat Rohner“. Katere vire je naš pisatelj rabil (ali po katerih prelagal), do sedaj ne vemo.

11. „Cecilija. Cerkevna pesmarica.“ Po naročilu Cecilij. dr. v Ljublj. uredil Anton Foerster I. del. Str. XXXII + 204 v 8°. Zeló pohvalno kritiko o njej je prinesel iz peresa strokovnjaškega (Fajgeljevega) „Ljublj. Zvon“ (III. str. 728.) Sicer so pa bili o njej časniki različnega mnenja. (Primeri zgoraj sub 6 rečeno). Strokovnjaške vrednosti jej menda nihče ne odreka.

12. „Zgodovina sv. katoliške cerkve za slovensko ljudstvo“. Spisal dr. Ivan Križanič, profesor bogoslovja in podvodja v kn. šk. duh. semenišči v Mariboru. I. zvezek. V 8°, str. 208. Pohvalno kritiko je prinesel „Kres“ št. 12, st. 629. ter ob jednem omenil jezikovnih nedostatkov, ker pokrajinske posebnosti (z Murskega polja) ne ugajajo vsem družbenikom po širni Sloveniji, tem menj ker je z istim izrazom časih drugačen pojem združen. Sicer pa si je g. profesor izbral lepo in hvaležno polje — dasi trudapolno —; naj je tudi v korist narodu in pospeh tej slovstveni stroki srečno obdela!

Mimogredé naj omenim, da tudi „Slovenske večernice“ pa „Koledar za l. 1884“ obsezajo več nabožno-poučne tvarine. (Dalje prihodnjič.)

Glasbena Matica v Ljubljani je imela občni svoj zbor dné 19. maja. Leta 1883. je imela 2505 gld. 91 kr. dohodkov, a 2199 gld. 51 kr. stroškov, prebitka je tedaj 306 gld. 40 kr. in ves njen imetek znaša v pričetku 1884. l. 1950 gld. 20 kr., od katerih se smé letos porabiti za šolo in muzikalije 770 gld. 20 kr. Šola

„Glasbene Matice“ je za l. 1883. dobila podpore iz deželnega zaklada 500 gld., od mestnega starejšinstva 500 gld., od kranjske hranilnice 50 gld in od c. kr. naučnega ministerstva 200 gld. Zdaj obiskuje glasbene šole 50 učencev; od teh se jih učí 28 klavirja, 22 goslij; po spolu je 29 dečkov in 21 deklic, po starosti od 7½ do 17 let. Učenci so plačali 131 gld. učnine. Odbor je na te ugodnosti in na vedno večji narastaj sklenil ustanoviti 2 stalni učiteljski službi, prvo po 500, drugo po 250 gld. na leto in nagrado za pomožnega učitelja. Do zdaj so poučevali g. Staral na goslih, g. pl. Ohm-Janušovski na klavirji; g. Wiedemann, oziroma g. Drobeček, je bil stalni glasbeni učitelj.

Sedanji učenci imajo vsak teden po 14 ur pouka na klavirji in po 14 ur na goslih; prvi so razdeljeni na 5 oddelkov, drugi na 2. Šola je začasno nameščena v čitalniških prostorih. Pri obnem zboru se je posebno pohvalno omenjalo požrtvovalno delovanje gosp. podpredsednika in nadzornika glasbene šole Alfreda Lednika, g. tajnika F. Stegnarja in g. predsednika Fr. Ravniharja, kateri se je izvolil tudi za častnega člana. — Iz vsega srca obžalujemo, da ima to za razvoj naše narodne in umetne glasbe prekorično društvo samo 155 članov, tedaj 59 menj, nego jih je imelo l. 1882., in da je celó narodnih društev 12 menj v „Glasbeno Matico“ zapisanih, nego jih je bilo prejšnje leto.

O muzikalijah, katere je izdala „Glasbena Matica“ za leto 1883., poročali smo že v svojem listu (IV. let. 117.), za danes omenjamo samo to, da so se Žirovnikove „Narodne pesni“, katere je „Gl. Matica“ založila, do zdaj že skoraj vse razprodale.

„Vienae“ je nedavno pod naslovom „Književni rad slovenski god. 1883.“ prinesel v treh številkah jako lepo pisano razpravo, v kateri se s posebno hvalo omenja tudi „Ljubljanski Zvon“ in v njem posebno Kersnikovi, dr. Tavčarjevi, dr. Celestinovi, prof. Trdinovi in prof. Rutarjevi spisi. Ne moremo se vzdržati, da ne bi čitateljem svojim iz te razprave, v kateri se razodeva posebna simpatija hrvatskega pisatelja do naroda slovenskega, ponatisnili odstavka, ki o našem listu med drugim piše tako:

„Odlikuje se dobro biranimi izvornimi pripovedkami i pjesmami, poučnimi članci, a veoma bogatim i zanimivim listkom. Pozorno prati sve kulturne i literarne pojave inih Slovjena, osobito pako Hrvata. Jedino što bi prigovorili, jest to, da strogo znanstveni članci kad i kad odviše zapremaju mjesta u listu, koji je prije svega namijenjen liepoj književnosti. Kroz sve brojeve lanjskoga godišta vuče se socijalni roman „Cyklamen“ od Janka Krsnika. Pisac uzeo si je veoma težku zadaću, rišuci nam sliku iz najnovijega društvenoga života slovenskoga, i to iz onoga društva, koje se pravo nije još ni razvilo. Svatko od nas znade, koliko još i naše društvo poboljeva od tudjinstva, a što da kažemo o našoj braći onkraj Gorjanaca, gdje u javnosti pa u tako zvanih gospodskih krugovih narodni jezik sveudilj zauzima tek drugo mjesto. Tim veća je dakle zasluga gospodina Krsnika, što je uza sve poteškoće svoju zadaću dobro riešio. Mala varošica, narodna čitaonica, ubavo dobarce, to su zaista mjesta, gdje se već može govoriti o slovenskom društvu; pa i mlad odvjetnik, okružni glavar, kotarski sudac, vlastelin i tko sve u to kolo spada, jesu dobro odabrane osobe toga društva, u kojem ne manjka ni njemškutar ni njemačka guvernanta. Čitaoničku „besedu s plesom“ i „paleenje kriese“ opisao je pisac točno po istini, te nam je tim pokazao dvie slike iz „novoga slovenskoga života“. I pojedine osobe dobro je pogodilo, premda bi skoro uztvrdili, da su mu podredjena lica bolje uspjela, nego li glavna; osobito se je nas dojmio kotarski sudac, prava slika i prilika, ko da se je živ stvorio pred tobom. Mjesto njemačke guvernante

voljeli bi vidjeti koju sviestnu Slovenku; ali da — ženski značaji — to je ona tvrda jabuka malo ne svih naših pripovedalaca. Cielu pako osnova „Cyklamena“ uspjela je i pokazuje dobrahan napredak prema dosedanjim piščevim radnjam. Ako bi baš htio gdješta prigovoriti, morao bi prigovarati nerazvitim jošte odnošajem, koji se ovdje rišu. Od ostalih novelističkih radnja spominjemo samo jošte malu sliku iz dobe reformacije: „Vita vitae meae“, koja poteče iz vješta pera dra. Tavčara. Uz turske provale, seljačku bunu i francezku okupaciju u novom je vieku samo jošte reformacija doba, u kojoj se Slovenci kao narod pojavljuju na poprištu povjestničkom; zato sasvim dobro shvaćamo, što slovenski pisci u historijskih svojih pripoviedkah rado posizu za burnim onim vremenom, koje je više no ikoje drugo uzdrimalo kulturnim životom slovenskim. Što smo o gospodinu Tavčaru u ovom listu već jednom rekli, ponavljamo i opet; želili bi naime, da bi on liepe svoje osnove malko razširio te nam mjesto male novele podao veći roman. Ako se ne varamo, ta će nam se želja izpuniti već u ovogodišnjem „Zvonu“.

Pravi biseri literarni jesu profesora Trdine „Bajke in pripovesti o Gorjancih“, koje rese svaki broj „Zvona“ već od njegova osnutka. Kako čujemo, kani neumorni pisac priobćiti sto takovih pripoviesti, što taj list najbolje preporuča svakomu Slovincu i Hrvat. Tko je profesor Trdina, Hrvat ne treba kazati; ta svatko žali zlosretnu kob, koja je toga učenoga ljubimca mladeži toli rano uklonila s učiteljske stolice. Nu profesor Trdina, koga je Bog nadario tjelesnim zdravljem i riedkimi duševnimi darovi, preliepo upotrebi dosudjeno mu „stanje mira“. Punihi dvadeset godina marljivo je obilazio onaj dio svoga naroda, koji je najbližnji susjed bratu Hrvat, te je najbolje sačuvao značaj svoj slovenski, bilo u jeziku, bilo u nazorih i običajih svojih. Tu je nabrao prekrasna cvieća, a pošto ga je malko opitomio, obsipava njim svaki mjesec „Zvone“ čitatelje. Ne ima za cielo pisca, koji bi tako znao proniknuti u mišljenje naroda, koji bi tako znao pogoditi jezik i pripoviedanje narodno, kao profesor Trdina; zato kad bi on napisao sasvim novu pripoviedku, ova bi se naroda tako dojmila, i u njem tako se udomila, kao da je u njem samom nikla. To je zaista velika umjetnost, pa zato i ne škodi, ako tolik umjetnik i pučku pripoviest kadšto popravi i usavrši. Trdinove su bajke pravi odsjev etičnih nazora naroda slovenskoga; u njih zrcali se njegov značaj, a ima u njih i mitologičkih dragulja. Nu Trdinove se bajke pokazuju češće i kao oštra satira, koja nemilosrdno šiba sve i svakoga, koji je ikada skrivio što slovenskomu narodu. Govoreći o Trdinovih bajkah i pripoviestih ne možemo, a da ne spomenemo i divni njegov jezik, u koji bi se morali ugledati svi mladji slovenski pisci. Velimo „mladji“, jer baš kod njih nalazimo češće nekijh nezgrapnosti, kojih si ne možemo protumačiti, a to tim manje, što ih kod starijih ne ima.

Od znanstvenih radnja spomenuti nam je najprije članak „Naše obzorje“, u kojem dr. Celestin s etičkoga gledišta iza obćenita uvoda kritično razsudjuje slovenske pjesnike Levstika, Jenka, Jurčiča i Stritara, te iz dubokoga razmatranja svoga zaključuje, da je slovenski preporod značaja demokratičnoga, „da je plod ideje narodnosti, a obzor njegov da je jošte pretiesan“. Veoma zanimiva je i razprava profesora Rutara: „Slovenske naselbine u Furlanskoj“. Gospodin Rutar, koji poznaje i slovenski i furlanski jezik, pravi je muž za takovo iztraživanje. Moramo priznati, da još nismo slična članka tolikom pozornošću pratili, kako ovu razpravu, u kojoj se nekijm čuvenim imenom mletačke prošlosti sasvim jasno tumače poriekle slovensko“.

Veseli nas to priznanje tem bolj, ker se po polnem zlága tudi s pohvalnimi pismi, katera je uredništvo prejelo od več strani o Trdinovih spisih.

Praški „Svetozor“ je nedavno prinesel spet dve lepi podobi, ki morata zanimati vsakega Slovenca. Prva nam kaže „Predjamo“ na Krasu. Narisal jo je po prirodi prof. Zveřina. Druga posebno nežna slika je „Pomlad“. Slikal jo je po Hynaisovem načrtu za kraljevski boudoir v Narodnem gledališči češkem naš rojak Jurij Šubic v Parizu.

Novi grobovi. Dne 12. maja umrl je v Pragi slavni glasbenik Bedřich Smetana, stvaritelj narodne češke opere. Izmed njegovih mnogih umotvorov dosegla je opera „Prodana nevesta“, svetovno slavo; z njegovo velikansko „Libušo“ odprli so Čehi pred pol letom novo svoje narodno gledališče; obče znane so njegove opere: „Dve vdovi“, „Branibori v Čehih“, „Dalibor“ i. dr. V svojem klasičnem ciklu „Vlast“ slavi slavni godec s čarobnimi glasi domovino svojo. Med njegovimi simfonijami je omeniti posebno simfonije „Višehrad“, ki je dne 1. maja celó v razvajenem Parizu navdušila poslušalce. Smetana je bil porojen dne 2. marcija 1824. l. v Litomišlju. Njegov oče je bil pivovar in hotel je svojega sina vzgojiti za — poljedelca. Po hudih bojih s svojim očetom posrečilo se mu je dovršiti gimnazijo ter potem posvetiti se godbi, v kateri je nesmrtno proslavil ime svojega muzikalnega naroda. — Dne 16. maja t. l. umrl je v Zagrebu kanonik in titularni omiški škof Ignjat Kristijanović, poslednji kajkavski pisatelj. Kristijanović je bil porojen dne 31. julija 1796. leta v Zagrebu. Njegov ujec Tomaž Miklović, prezasluzni pisatelj kajkavski (1767. do 1833.) bil mu je učitelj in buditelj. In vrlo se je ravnal po njegovih naukih. Ko je Gaj začel l. 1835. pisati štokavsko „ilirščino“, krepko se mu je upiral Kristijanović, ker ni hotel odjenjati niti od svoje popularne kajkavščine, niti od svojega hrvatskega imena, katero so Gaj in gajevci zamenjali z arheološkim ilirskim. V tem uporu ga je vzpodbadal njegov prijatelj Kopitar, ljuti nasprotnik Gajev in vseh Gajevih namer, a kakor nas uči preteklost in sedanost, brez vspeha. Za Gajem je šla vsa mladina hrvatska, „jedini Kristijanović ostane trvd i nepomičan pri svojoj kajkavščini“. L. 1838. spisal je Kristijanović slovnico kajkavskega narečja, katero je Kopitar vrlo pohvalil. Od l. 1834—1850. izdaval je koledar „Danica zagrebačka“, v katerem je priobčeval poučne članke, pesni, narodne stvari in celó prevod sv. pisma. Preložil je iz francoščine na hrvatski Fénélonovega „Telemaha“, in knjigo „Način v vsch življenja dogodjajih vsigdar zadovolnomu biti“ (1826); sestavil je „Blagorečja za vse celoga leta nedelje“ (1830); spisal je delo „Pomočnik betegujućeh i vumirajućeh“ (1832) in še nekoliko drugih stvari. V petdesetih letih — kake izpremembe in koliko napredka v Hrvatski! S kakimi občutki stoji danes Hrvat ob Kristijanovićevev grobu!

Nové knjige lužiških Srbov. Knjiga sonettov. Spisal Jakub Čišinski. To delce je posvečeno srbskemu pisatelju M. Hórniku, čisti dohodki namenjeni so domu „Maticе Srbske“, za katerega se pridno nabira tudi v Poljacih. — Časopis Maticy Serbskeje (č. 69.). Znamenita razprava v njem „Delnjołužiske Serbowstwo w l. 1880.“ — Historija serbskeho naroda, z nakladom M Hórnik-a. W Budyšině 1884. Str. XVI + 142 v 8°. To delo je preložil založnik iz poljskega (Wilh. Boguslawski), a pomnožil tako znatno, da se sme imenovati samostalno. — Časopis „Lužica“ mora biti vsacemu Slovanu že znan. Měsačnik za zabawu a powučenje. Zhromadny organ serbskikh towárstwow. W Budyšině. L. III. Stane na leto za Avstrijo 1.75 gld. sicer 4 fr. ali 2. rublja. Naročuje se v administraciji prvega luž. političnega lista „Serb. Noviny“ ali pri administratorji „Lužice.“ Nadpis administratorja: Lehrer Kantor Joh. Kappler, Bantzen, Sachsen; nadpis redaktorja: Gymn. Oberlehrer Dr. phil. Ernst Mucke, Chemnitz, Sachsen. — Maticа Serbska

ima 60 članov. Izdala je za leto 1883. 1. Časopis v 2 zvezkih. 2. Ludovu jubilejsku knjižku: Križ a polmésac wot J. Wjele. 3. Předzénak (protyk). 4. Genovefa (nov natis). Pristopilo je 8 novih članov. Dohoda ima Matica za 83/84 l. 2791 mark, razhoda 2724 mark, imenja 2173 mark. Darov za narodni dom je došlo 760 mark, podpisalo se je na občnem zboru Matičnem 16. aprila t. l. 1838 mark. Knjig je razpečala Matica 1584, odsek dolnjelužiški jih je razširil 1655, ter ima posebnega imenja 361 mark. Za vzbujbo naroda deluje dalje „Budyška serbska Bjesada“, „Towárstwo Pomocy za studowacych Serbow“. Nabira se po društvih za narodni dom in za „zhromadžených spisow Handrija Zejlerja“, srbskega pisatelja. —

Luteransko književno društvo je izdalo dve knjižici za prosto ljudstvo, katoliški škof preloženi — postni list. H. T.

Ruska književnost. Inokentij Vasiljevič Fedorov, bolj znan pod pseudonimom Omulevskij umrl je v St. Peterburgu v revni nadlogi 7. febr. 1884. Na književnem polju je nastopil l. 1861. Najznamenitejše njegovo delo je roman „Šag za šagom“ („Korak za korakom“), katerega je priobčil pred nekaj leti v časopisu „Dělo“. Pozneje je pa pisal večinoma pesni. Še konec lanskega leta jih je izšla jedna zbirka pod naslovom „Pěsni žizni“, s katerimi si je pridobil jedno prvih mest mej ruskimi pesniki. Hvali se na njih globoki čut, jasne misli in gladek jezik. — Grof A. A. Goleniščev-Kutuzov, že iz prejšnjih dob znan pesnik — izdal je l. 1878. zbirko pesnij „Zatišče i burja“ in l. 1879. dramo „Smuta“ — stopil je pred rusko publiko z novo zbirko pesnij, katera nosi splošni naslov: „Stihotvorenija.“ — Nikolaju Ivanoviču Gnědiču postavil se je 2. febr. 1884. l. spomenik. Tega dne se je izpolnilo sto let od njegovega rojstva. Gnědič je bil dober poznavalec grškega jezika. Preloga „Ilija de“ je glavno delo njegovo; prinesla mu je mnogo slave in spoštovanja. Puškin sam mu piše:

... ty voskresil

Ahilla prizrak veličávny,
Goméra múzu nam javil,

I směluju pěvicu slavy

Ot zvónkih uz osvobodil . . .

Jednako dovršeno je preložil Gnědič Theokritove „Sirakuzanke“, Schillerjevo „Zaroto Fieska v Genovi“ in Voltairovega „Tankreda“. Prekrasno delo je tudi izvirna njegova „Duma“. Izšla so sedaj zbrana njegova dela: *Sobranie sočinenij N. J. Gnědiča*. Pridejan je obraz pesnikov, faksimile in biografija, katero je spisal N. M. Vilenkin. To je prva posmrtna izdaja njegovih del in obseza tri zvezke. — N. Lebedev (Morski) priobčil je lanskega leta v „Nivi“ novelo „V cvetlicah“ in „Snezinka“. Interesantne njegove povesti so obče priljubljene. — „Bezkrvoe ubijstvo“ zove se dva zvezka obsezajoči roman A. Sokolova; pisan je živo in zanimivo. — „Pověsti grofa Evgenija Saliasa“ podajajo naslednja pripovedna dela: Iskra božija, Tima, Evrejka, Manžaza, Volga, Putevoj očerk. Avtor nam podaja v njih vrsto prekrasnih tipov, zanimivih prizorov in dasi je privrženec realizma, vendar nikdar ne prestopa mej, za katerimi je resnica že gola ter izgublja pomen umetelnosti. — V. J. Nemirovič-Dančenko, kateri se je v poslednjih letih priljubil vsemu ruskemu čitajočemu občinstvu, izdal je kakih trideset črtic in povestij v knjigi z naslovom „Podnevliny straniki“. („Neradovoljni tujci“). Pisani so v živo-dramatični obliki. — L. E. Obolenskij, izdajatelj žurnala „Russkoe bogatstvo“ napisal je pod pseudonimom M. J. Krasov že več lepih povestij in črtic. Nedavno je izdal prvi zvezek teh

povestij z naslovom: „Zažduščije světa, pověsti i razskazi“. Tam so med drugim te-le stvari: Bělji i Černij, Mimoza, Iz dnevnika sumasědšago romanista, Kartina, Pervaja ljubov, Spasitelji čelověčestva, Strannik itd. — „Sočinenija J. A. Salova. Pověsti i razskazi“. Salov je eden najpopularnejših ruskih mladih beletristov. Kritika je o njem jako povoljno pisala. Povesti se beró s posebnim zanimanjem; pisatelj išče snovi povestim svojim najbolj v krogih „zanemarlencev in izgublencev“. — „Sočinenij Glěba Uspenskago“ izšel je četrti zvezek s sliko pisateljevo. V njem so tiskane med drugim te črtice in povesti: Budka (stražnica), Spustja rukava (Za rokavom), Iz biografii iskatelja teplyh měst, Progulka (sprehod), Tjažkoe objazatelstvo (Težka dolžnost), Na postojalom dvorě (v gostilni), Iz zapiskov maleničnaga čelověka, Horošaja vstrěča (Dobro srečanje). — Znani literarni kritik Burenin ravno sedaj piše v „Novem vremeni“ zanimivo literarno studijo „Belletrist šestidesjatyh godov“, kjer Uspenskega brani nekaterih krivičnih napadov in obsodb ruskih hyperkritikov. — „Polnoe sobranie sočinenij A. F. Pisemskago“ je že dovršeno v 20 zvezkih. Pridejan je tej prvi polni izdaji obraz avtorjev, faksimile in biografija. Kdor hoče uživati dela jednega prvoklasičnih ruskih pisateljev romanistov, kateri je s svojimi romani „Tysjača duš“, „Vzbalamučennoe more“ (Vzburkano morje) slavno znan tudi zunaj Rusije, priporočamo mu tega pisatelja prav toplo. Plačati je 35 rubljev za vseh 20 zvezkov.

K.

Nemški spisi. G. prof. V. Urbas je v 1. zvezku letošnje „Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins“ priobčil izvrstno kulturno sliko iz Istre pod naslovom: „Die Tschitscherei und die Tschitschen“. G. prof. Urbas nam v tem prezanimljivem spisu s prijetno, izborno in zgovorno besedo opisuje domovino, življenje in običaje Čičev, znanih rumunskih priseljencev v Istri, o katerih je nedavno pisal tudi Miklošič. — Še dveh drugih nemških razprav o slovanskih tvarinah nam je danes omeniti na tem mestu. Prva je „Südslavische Hexensagen“. V tem štiri tiskane pole v 4^{ki} obsežnem spisu nam g. dr. Fried. S. Kraus opisuje jugoslovanske vještice ali naše copernice. Ves prezanimljivi spis je oprt na narodno slovstvo, posebno na zbirko narodnega blagá, katero je do zdaj priobčil naš slovenski Vuk, prof. M. Valjavec. Spis govori o imenu, o vješticah in Vilah, o copernicah v pregovoru, o njih zbirališčih, o znamenjih, po katerih se pozna copernica itd. in vsa razprava je pojasnjena z mnogimi narodnimi, na nemški jezik preloženimi pripovedkami in pričami. Razprava je tiskana v XIV. zvezku dunajskega antropološkega društva. — Isti pisatelj izda v kratkem obširno znanstveno delo pod naslovom: „Sitte u. Gewohnheitsrecht der Südslaven“. Do zdaj so prišle na svetlo prve štiri pole, obsežajoče ta poglavja: I. Sippe (svojta, zlahta); II. župa, pleme, občina; III. bratstvo. — Die Entstehung der Zunamen. (Familiennamen). — Krsno ime. Das Sippenfest. — IV. Die Hausgemeinschaft. — Knjiga je vredna vse pozornosti naših jezikoslovcov in juristov in sploh vsakega, kdor se zanima za duševno življenje naroda našega.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: celo leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30 kr., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto

Posamični zvezki se oddajajo po 40 kr.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levcec.
Uredništvo in upravnništvo v Novih ulicah 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.